

Klasa:
Urbroj:

Zagreb,

PREDSJEDNIKU HRVATSKOGA SABORA

Predmet: Izvješće pučke pravobraniteljice o ljudskim pravima u kontekstu katastrofe uzrokovane poplavom u Vukovarsko-srijemskoj županiji - mišljenje Vlade

Veza: Pismo Hrvatskoga sabora, klase: 021-12/14-09/79, urbroja: 65-14-03, od 8. prosinca 2014. godine

Na temelju članka 122. stavka 2. Poslovnika Hrvatskoga sabora (Narodne novine, broj 81/2013), Vlada Republike Hrvatske o Izvješću pučke pravobraniteljice o ljudskim pravima u kontekstu katastrofe uzrokovane poplavom u Vukovarsko-srijemskoj županiji, daje sljedeće

MIŠLJENJE

Vlada Republike Hrvatske, u odnosu na Izvješće pučke pravobraniteljice o ljudskim pravima u kontekstu katastrofe uzrokovane poplavom u Vukovarsko-srijemskoj županiji, koje je predsjedniku Hrvatskoga sabora podnijela pučka pravobraniteljica, aktom od 5. prosinca 2014. godine, očituje se kako slijedi:

Uvodno, Vlada Republike Hrvatske ističe da je u poglavlju "Metodološki okvir Izvješća" navedeno da se Izvješće temelji i na podacima i zapažanjima prikupljenim nestrukturiranim intervjuima prilikom terenskih obilazaka poplavljenih područja, zaprimljenim pritužbama građana, medijskim člancima i dr. S tim u vezi, Vlada Republike Hrvatske napominje da neselektivno prikupljeni podaci ne daju realan uvid u stanje na terenu s obzirom na ozbiljnost situacije, a ukoliko metodologija izrade izvješća nije utemeljena na egzaktnim činjenicama, to može dovesti do subjektivnih i neutemeljenih zaključaka, te pogrešnog informiranja građana. Naime, potrebno je ukazati na to da su sva nadležna tijela uključena u sanaciju štete i pomoć građanima na područjima pogođenim poplavom svoje zadaće odradila u rekordnom vremenskom roku i uz izniman napor i zalaganje svih sudionika, usprkos vrlo teškoj i složenoj situaciji koja je zatečena na područjima pogođenim poplavom.

U vezi s navodom u poglavlju 2. "Sustav zaštite i spašavanja", da i kod proglašene katastrofe Općina Gunja nije primila dotacije iz državnog proračuna unatoč izvanrednim potrebama, čime je njezin proračun doveden u pitanje, Vlada Republike Hrvatske napominje da je, prema podacima iz sustava državne riznice, za sanaciju štete uzrokovane poplavama u istočnoj Slavoniji u 2014. godini iz državnog proračuna osigurano ukupno 336.712.554 kuna, i to s pozicija Ministarstva obrane, Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva gospodarstva, Ministarstva poduzetništva i obrta, Ministarstva kulture, Ministarstva poljoprivrede, Ministarstva graditeljstva i prostornoga uređenja, Ministarstva rada i mirovinskoga sustava, Ministarstva zdravlja, Ministarstva socijalne politike i mladih te Državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje. Budući da se u 2015. godini nastavlja sanacija šteta od poplave, navedeni iznos osiguranih sredstava za ovu namjenu nije konačan. Naime, župan Vukovarsko-srijemske županije donio je 15. svibnja 2014. godine Odluku o proglašenju elementarne nepogode poplave za područje svoje županije, a od dana proglašenja elementarne nepogode počeli su teći rokovi za dostavu podataka o nastalim štetama u poljoprivredi, graditeljstvu i prometnicama. Podatke o nastalim štetama trebalo je dostavljati Državnom povjerenstvu za procjenu štete od elementarnih nepogoda, prema rokovima navedenim u Zakonu o zaštiti od elementarnih nepogoda (Narodne novine, broj 73/97), kako bi se štete mogle potvrditi od nadležnih ministarstava i predložiti pomoć. Budući da se voda na poplavljenim područjima nije povlačila ravnomjerno, a rokovi za dostavu podataka o nastalim štetama tekli su od dana proglašenja elementarne nepogode, Županijsko povjerenstvo za procjenu štete od elementarnih nepogoda Vukovarsko-srijemske županije nije u navedenom roku sve podatke dostavilo Državnom povjerenstvu. S obzirom na navedeno, Državno povjerenstvo je na sjednici održanoj 3. srpnja 2014. godine donijelo zaključak o dodjeli pomoći fizičkim i pravnim osobama stradalima u poplavi u svibnju 2014. godine na području Vukovarsko-srijemske županije, a prioritet su imale općine Gunja, Drenovci i Vrbanja. Pomoć je predviđena u 2014. i 2015. godini u određenom postotku od prijavljene i potvrđene štete u 2014. godini kao jednokratna novčana pomoć za djelomičnu sanaciju stambenih objekata, te za štete nastale u poljoprivredi. Zbog kašnjenja u dostavi podataka tijekom 2014. godine pomoć je namijenjena za djelomičnu sanaciju stambenih objekata, a u 2015. godini za štete nastale u poljoprivredi. Također, u rujnu 2014. godine, umjesto podataka o nastalim štetama, Državno povjerenstvo zaprimilo je zahtjev Općine Gunja za otvaranjem Registra šteta u poljoprivredi radi naknadnog unosa šteta na šumama i divljači, te izjavu Županijskog povjerenstva da ne mogu dostaviti konačne štete u graditeljstvu i ostaloj imovini, s obzirom na velik broj podataka koji nisu sređeni, te ih je teško uskladiti za unos u tablice prema važećoj Metodologiji za procjenu štete od elementarnih nepogoda (Narodne novine, broj 96/98). Državno povjerenstvo otvorilo je Registar šteta u poljoprivredi, 26. rujna 2014. godine, za unos konačnih šteta na šumama i divljači, koji je zatvoren 29. prosinca 2014. godine. S obzirom na česte izmjene i dopune kod unosa konačnih podataka u navedeni Registar, konačne štete se nisu mogle potvrditi, stoga Državno povjerenstvo nije bilo u mogućnosti predložiti Vladi Republike Hrvatske da uvrsti štete jedinica lokalne samouprave Vukovarsko-srijemske županije za dodjelu pomoći u Odluku o dodjeli sredstava žurne pomoći za ublažavanje posljedica elementarnih nepogoda prijavljenih do 31. kolovoza 2014. godine u Republici Hrvatskoj. Nakon obračuna konačnih šteta, Državno povjerenstvo će predložiti Vladi Republike Hrvatske dodjelu pomoći za štete u poljoprivredi nastale u jedinicama lokalne samouprave Vukovarsko-srijemske županije.

Nadalje, u poglavlju 4. "Socijalna skrb i zdravstvena zaštita" iznesena je napomena da članak 36. Zakona o saniranju posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije (Narodne novine, broj 77/2014) nepotpuno definira privremeni smještaj stradalnika, ne navodeći duljinu trajanja ni uvjete, niti ga definira kao socijalnu uslugu. S tim

u vezi Vlada Republike Hrvatske ističe da je navedeni Zakon donesen pravodobno i s jasnim ciljevima, te da se privremeno stambeno zbrinjavanje osoba stradalih u poplavama organiziralo na vrijeme i na način da se omogući poštivanje svih ljudskih prava. O tome govori i činjenica preuzimanja Hostela Borovo već početkom lipnja, kao i otvaranje kontejnerskih naselja s ciljem zbrinjavanja članova obitelji koji aktivno sudjeluju o obnavljanju svojih kuća.

Također, u Izvješću se navodi da je kvaliteta smještaja u kontejnerskim naseljima ispod prihvatljive razine i da nisu adekvatna za smještaj, posebice ranjivih skupina, da su smještajne jedinice skućene, nedovoljno opremljene namještajem i bijelom tehnikom, kao i da je poseban problem udaljenost sanitarnog čvora, te činjenica da nije osigurana telefonska veza i dostupnost interneta. Vlada Republike Hrvatske napominje da je svrha kontejnerskih naselja privremeno stambeno zbrinjavanje članova kućanstava koji aktivno rade na obnovi kuća, kako bi bili u blizini svojih nekretnina i kako bi ih uspjeli obnoviti u najkraćem mogućem roku. Korisnike stambenih jedinica određivale su općine, s obzirom na to da su najbolje upoznate s obiteljskim i materijalnim prilikama stanovnika poplavljenih područja, stanjem obnove i nastalom štetom. Za sve stanovnike koji nisu u mogućnosti koristiti takvu vrstu smještaja (posebno ranjivim skupinama, višečlanim obiteljima s djecom, starijim i nemoćnim osobama) omogućen je smještaj u Hostelu Borovo, smještajnim kapacitetima ustanova socijalne skrbi, te udomiteljskim obiteljima. Potrebno je napomenuti da kapaciteti Hostela Borovo, unatoč osiguranju svih uvjeta za život, prehrane, prijevoza, liječničke pomoći, prisutnosti stručnjaka za socijalna pitanja te psihološku pomoć, nisu nikada bili potpuno popunjeni. Nadalje, u smještajnim jedinicama unutar kontejnerskih naselja osiguran je dovoljan broj sanitarnih čvorova, kontejnera za higijenu (odvojeno za žene, muškarce i djecu), kao i kuhinje za pripremu obroka, perilice i sušilice rublja, te dostava obroka po potrebi. U zimskim mjesecima osigurane su dodatne grijalice, a posebna pažnja posvećena je ispunjavanju uvjeta za siguran boravak ljudi, zaštiti od strujnih udara, požara i slično. Osim toga, povećanjem broja zaposlenih u centrima za socijalnu skrb na području Vukovarsko-srijemske županije adekvatno se brine o ostvarivanju prava iz Zakona o socijalnoj skrbi (Narodne novine, br. 157/2013 i 152/2014), kao i o zdravstvenom stanju osoba na privremenom smještaju i ostvarenju njihovih potreba.

U odnosu na poglavlje 5. "Humanitarna pomoć", Vlada Republike Hrvatske ističe da je Zakonom o humanitarnoj pomoći (Narodne novine, broj 128/2010) regulirano prikupljanje i pružanje humanitarne pomoći na području Republike Hrvatske, odnosno regulirani su oblici humanitarne pomoći, profilirane su neprofitne pravne osobe kojima je djelatnost prikupljanje i pružanje humanitarne pomoći, proširena je i mreža pružatelja humanitarne pomoći, kao i veća dostupnost same pomoći korisnicima, te je istaknuta potreba i obveza transparentnosti u prikupljanju i pružanju humanitarne pomoći, te vođenja cjelovite evidencije na području Republike Hrvatske. Iz odredbi Zakona razvidna je razlika između humanitarne aktivnosti u cilju zaštite i spašavanja žrtava prirodnih katastrofa i žrtava kriza izazvanih ljudskim djelovanjem od aktivnosti i pomoći koja se pruža socijalno osjetljivim skupinama u cilju podmirivanja osnovnih životnih potreba. Za neposrednu provedbu navedenog Zakona nadležni su uredi državne uprave u jedinici regionalne (područne) samouprave, koji provode sve postupke vezane uz prikupljanje i pružanje humanitarne pomoći, izdaju rješenja, vode evidencije, prikupljaju izvješća koja su im dužne dostavljati osobe koje prikupljaju humanitarnu pomoć, odnosno organiziraju humanitarne akcije sukladno Pravilniku o obrascima i načinu vođenja evidencije humanitarne pomoći (Narodne novine, broj 144/2011), te obavljaju inspekcijski nadzor. Ministarstvo socijalne politike i mladih ima ulogu drugostupanjskog tijela, provodi upravni nadzor, te vodi evidenciju pravnih

osoba kojima je izdano rješenje za tzv. stalno prikupljanje i pružanje humanitarne pomoći za područje Republike Hrvatske. Također, humanitarnu pomoć vezano uz žrtve prirodnih katastrofa i kriza izazvanih ljudskim djelovanjem mogu pružati i tijela državne uprave nadležna prema posebnim propisima, pa se tako u akciju pomoći stradalima u poplavama u Vukovarsko-srijemskoj županiji uključio niz tijela državne uprave. Nadalje, Hrvatski Crveni križ obavlja distribuciju i evidenciju preuzete humanitarne pomoći sukladno Zakonu o Hrvatskom Crvenom križu (Narodne novine, broj 71/2010), te Zakonu o humanitarnoj pomoći. Naime, Hrvatski Crveni križ obavezan je voditi evidenciju o prikupljenoj i pruženoj humanitarnoj pomoći te dostavljati propisana izvješća nadležnom uredu jednom godišnje, te može samostalno ili preko svojih ustrojstvenih oblika obavljati i određene javne ovlasti i djelatnosti. Između ostalog, to su poslovi i aktivnosti koje se odnose na traženje, primanje i raspoređivanje humanitarne pomoći međunarodnih organizacija i drugih donatora za potrebe na području Republike Hrvatske u izvanrednim situacijama.

Slijedom navedenoga, Vlada Republike Hrvatske smatra da Zakon o humanitarnoj pomoći i Zakon o Hrvatskom Crvenom križu predstavljaju okvir iz kojeg se na jasan i transparentan način može izvršiti uvid u prikupljenu i pruženu humanitarnu pomoć na određenom području, u određenom razdoblju, bez obzira da li je riječ o socijalno osjetljivim skupinama ili zaštiti žrtava prirodnih katastrofa i žrtava kriza izazvanih ljudskim djelovanjem. Također, a vezano uz primjedb u potrebi žurnog uređenja socijalnog stanovanja u Republici Hrvatskoj, odnosno donošenja strategije socijalnog stanovanja, Vlada Republike Hrvatske napominje da je u tijeku osnivanje međuresorne radne skupine koja će biti zadužena za pripremu prijedloga strategije socijalnog stanovanja.

U poglavlju 7. "Sanacija i obnova" navodi se niz podataka o postupku građevinske obnove poplavljenih kuća, izriče se nezadovoljstvo dinamikom obnove kuća, te se navodi da obnova kuća neće biti gotova do ljeta 2015. godine ukoliko se nastavi ovim tempom. Temeljem takvih navoda slijedi zaključak da je nakon sedam mjeseci obnove potrebno ulaganje većih kapaciteta u sve faze procesa obnove kuća, te da su kapaciteti koji su trenutno angažirani na postupku obnove očito premali.

Vlada Republike Hrvatske se ne može složiti s navedenim tvrdnjama, te napominje da je potrebno uzeti u obzir složenost cjelokupnog sustava obnove s obzirom na postojeću legislativu u trenutku poplave, kao i svih poduzetih stručnih aktivnosti u razdoblju od 18. svibnja 2014. godine, dana kada je probijen nasip, do 21. srpnja 2014. godine, kada je krenula obnova prve zgrade (Osnovna škola u Gunji). Naime, od 29. svibnja 2014. godine, odnosno odmah nakon što je utvrđeno da su se stekli uvjeti za obavljanje očevida (ali još ne i u Gunji gdje se voda najdulje zadržala), stručni timovi krenuli su u pregled kuća i zgrada javne namjene u naselju Strošinci u Općini Vrbanja i naselju Đurići u Općini Drenovci. Procjenu štete obavljali su ovlaštteni inženjeri u organizaciji Hrvatske komore ovlaštenih inženjera građevine, dok su građevinski inspektori Ministarstva graditeljstva i prostornoga uređenja utvrđivali mehaničku stabilnost i otpornost poplavljenih zgrada. Stručne ekipe su s vremenom obišle sva poplavljena naselja kako bi utvrdile stanje na terenu, te potom posebno obilježile one zgrade za koje se utvrdilo da su opasne za zadržavanje ljudi. U svim poplavom zahvaćenim zgradama utvrđena su oštećenja koja je potrebno sanirati, a to su uklanjanje i deponiranje zatečenog otpada namještaja i opreme, zatečenog mulja i poplavom nanesenog materijala, oštećenih dijelova, te isušivanje svih zatvorenih prostorija. Istovremeno su se odvijale sljedeće aktivnosti: kartiranje poplavljenog područja; snimanje i izrada troškovnika; provođenje arhitektonskog natječaja za izradu projekata za nove tipske kuće; provođenje odabira izvođača za uklanjanje ruševina, odabira za izvođače i nadzor radova, te odabira za

projektante; izrada programskih aplikacija za praćenje tijeka obnove; prikupljanje izjava korisnika obnove u prisutnosti javnih bilježnika i pripremanje odluka o obnovi; te provjeravanje prava na obnovu putem odgovarajućih baza podataka. Nakon čitavog niza prethodnih aktivnosti, koje uključuju i čišćenje i saniranje područja od poplavom nanesenog materijala, uklanjanje uginulih životinja, dezinfekciju, poduzimanje mjera za sprječavanje zaraza i zbrinjavanje svih vrsta otpada, obnova prve stambene kuće krenula je 24. srpnja 2014. godine u naselju Strošinci, a uvjeti za početak obnove stambenih kuća u Gunji stekli su se 13. kolovoza 2014. godine, kada su otvorena prva gradilišta. Dakle, prije nego su na terenu krenuli građevinski radovi, bilo je potrebno: omogućiti sigurno kretanje stručnih osoba po terenu; utvrditi područje zahvata; izraditi tehnički snimak stanja i troškovnik radova sanacije za svaku kuću; doznati tko je vlasnik kuće i je li prebivao u kući za vrijeme katastrofe, te dobiti ovjerenu izjavu da je suglasan s obnovom/uklanjanjem kuće; izdati odluku o obnovi za svaku kuću, a što je ujedno radni nalog za izvođača radova; provesti odabir projekatana, izvođača i nadzora; ugovoriti radove; te uvesti sudionike gradnje u posao na objektima čiji su vlasnici ostvarili pravo na obnovu.

Nadalje, Vlada Republike Hrvatske napominje da su dana 23. prosinca 2014. godine završeni radovi na obnovi ukupno 1.082 zgrada i izdano je 1.947 odluka o obnovi, a ostatak će, prema planu, biti dovršen do ljeta 2015. godine. Od toga je obnovljeno 1.060 obiteljskih i gospodarskih zgrada na području županjske Posavine. Broj obnovljenih kuća uključuje kuće koje su vlasnici obnavljali sami uz financijsku potporu Republike Hrvatske, te kuće koje je obnavljala odnosno gradila Republika Hrvatska. Republika Hrvatska je obnovila i zgrade koje nisu bile poplavljene, a koje su tijekom poplave i neposredno nakon nje koristile službe koje su radile na sanaciji. Trenutno je u tijeku obrada 85 odluka o obnovi, od kojih se za 14 čeka dopuna ili ispravak dokumentacije, a za 147 lokacija koje se odnose na izgradnju novih zgrada u tijeku je provjera prebivališta putem Ministarstva unutarnjih poslova.

Potrebno je istaknuti da su obnovljene ukupno 22 zgrade javne namjene, obnova osnovnih škola i ambulanta obavljena je prema planu, te su sve osnovne škole bile spremne za nastavu u ovoj školskoj godini. Obnovljene su dvije ordinacije opće/obiteljske medicine i dvije ordinacije dentalne medicine u Gunji, jedna ordinacija opće/obiteljske medicine i jedna ordinacija dentalne medicine u Račinovcima i jedna ordinacija opće/obiteljske medicine u Rajevom Selu, te prostor za obavljanje patronažne službe Doma zdravlja u Gunji, odnosno navedeni objekti su ispunili uvjete za početak rada s obzirom na prostor, radnike i medicinsko-tehničku opremljenost, te im je izdano rješenje o obavljanju djelatnosti, a u završnoj fazi su i građevinski radovi na obnovi stanova za doktore medicine na poplavljenom području.

U vezi s objektima za koje još nije potpisana odluka o obnovi (u Izvješću se navodi da je riječ o 878 objekata, iako je broj objekata sada 725), potrebno je istaknuti probleme s kojima se nadležna tijela susreću na terenu. Naime, poplavljeno područje je pogranični dio Republike Hrvatske u koji se za vrijeme i nakon Domovinskog rata doselio veći broj izbjeglica iz susjedne Bosne i Hercegovine, koji većinom nisu regulirali svoj status u Republici Hrvatskoj tako da nemaju prijavljeno ni boravište niti prebivalište na području poplavljenih općina, što predstavlja pravni problem u stjecanju prava korisnika obnove. Nadalje, uočeni su i drugi problemi, primjerice, fiktivno prijavljena prebivališta radi iskorištavanja socijalne pomoći od strane osoba koje žive u drugoj državi, napuštene kuće, problematika "duplih" kuća na jednoj parceli, situacije da jedna obitelj posjeduje nekoliko kuća na različitim adresama, neizvršene ostavinske rasprave i dr. Potrebno je naglasiti da se propisane mjere obnove zgrada odnose na obnovu postojećih zgrada javne namjene,

gospodarskih zgrada i stambenih zgrada, a pod stambenom zgradom podrazumijeva se zgrada u kojoj je u vrijeme nastanka katastrofe stanovao njezin vlasnik, odnosno srodnik vlasnika ili u kojoj je vlasnik, odnosno srodnik vlasnika imao prijavljeno prebivalište ili boravište. Utvrđeno je da pravo na obnovu izgradnjom nove stambene zgrade ima obiteljska ili druga zajednica osoba koje zajedno žive i podmiruju troškove života, a to se može dokazati i potpisanom izjavom korisnika prava na obnovu da su članovi zajednice, odnosno prijavom prebivališta ili boravišta, a tu izjavu supotpisuje i čelnik jedinice lokalne samouprave. Zbog prijavljenih fiktivnih izjava navodnih korisnika obnove, a imajući u vidu da se obnova financira sredstvima državnog proračuna, 147 izjava navodnih korisnika obnove proslijeđeno je na provjeru Ministarstvu unutarnjih poslova. Od 89 izvješća koje je Ministarstvo unutarnjih poslova do sada dostavilo, utvrđeno je da se za 33 zgrade neće nastaviti postupak obnove. Ovaj postupak izazvao je veći broj pritužbi kod pučke pravobraniteljice, jer je došlo do trenutnog zastoja u radovima.

Vezano uz preporuku o potrebi određivanja prioriteta pri ostvarivanju prava na obnovu za obitelji koje su smještene u kontejnerskim naseljima, Vlada Republike Hrvatske napominje da su prioriteti obnove određeni prvenstveno prema obiteljima s djecom koja pohađaju školu, međutim realizaciju uvjetuje utvrđivanje navedenih uvjeta za obnovu. Naime, pitanje prioriteta prilikom obnove, konkretno u slučaju obitelji s djecom i građanima starije životne dobi koji su u kontejnerskom smještaju i čije kuće još nisu došle na red na obnovu, kako se navodi u Izvješću, isključivo je u vezi s neriješenim imovinsko-pravnim statusom tih osoba. Od ukupno 178 obitelji u kontejnerskim naseljima još nije doneseno 54 odluka o obnovi, i to isključivo zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa i provjere prebivališta. Za 124 obitelji donesena je odluka o obnovi, s tim da su završene 33 kuće, a 78 ih je u obnovi. Na preostalih 13 kuća radovi su zaustavljeni zbog potrebe promjene 5 tipskih projekata, odnosno prilagodbe projekata situaciji na terenu i naknadne provjere prebivališta za 8 korisnika obnove.

Nadalje, a u vezi s navodima o sporosti radova potrebno je ukazati i na činjenicu da su u Izvješću podaci o broju obnovljenih kuća preuzeti s mrežnih stranica Ministarstva graditeljstva i prostornoga uređenja, s danom 5. studenoga 2014. godine. Međutim, početkom studenoga 2014. godine broj obnovljenih kuća bio je brojčano manji, ali su građevinski radovi brzo napredovali na većem broju objekata i broj završenih objekata mijenjao se na dnevnoj bazi, te su podaci na kraju izvještajnog razdoblja (kraj prosinca 2014. godine) bitno drugačiji, kao što je bilo i planirano. Stoga zaključak o potrebi ulaganja većih kapaciteta u sve faze procesa obnove kuća, te tvrdnja da su kapaciteti koji su trenutno angažirani na postupku obnove očito premali nisu opravdani.

Vezano uz navode iz Izvješća o nejednakoj dodjeli namještaja i bijele tehnike, Vlada Republike Hrvatske napominje da je opremanje u tom dijelu vezano uz broj članova kućanstva, te je predviđeno da kućanstva s više članova dobiju i više namještaja. Za opremanje bijelom tehnikom i namještajem na područjima pogođenim poplavom, koje je provedivo po završenom građevnom dijelu obnove objekata, zadužen je Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje. Državni ured je osnovao Povjerenstvo za opremanje obiteljskih kuća i stanova na području Vukovarsko-srijemske županije, koje ima zadaću terenskog obilaska poplavom pogođenih objekata, izradu popisa potrebnog namještaja i bijele tehnike prema broju članova obitelji korisnika, izradu pripadajućih odluka o dodjeli namještaja i bijele tehnike korisnicima, provedbu nabave, isporuke i montaže namještaja i bijele tehnike, te izvješćivanje o provedbi programa opremanja. Terenski obilazak proveden je na 1.700 objekata, s tim da se prilikom obilaska popisuje broj članova kućanstva, pribavlja

izjava vlasnika da nije primio prethodne donacije identične opreme, te se fotografira stanje na terenu. Donesene su 702 odluke o dodjeli bijele tehnike i namještaja, te su poslana narudžbe prema odabranim dobavljačima. Do 18. prosinca 2014. godine sastavljeno je 1.354 narudžbi namještaja i bijele tehnika za 677 korisnika, a veći dio naručene opreme već je isporučen, te su u tijeku daljnje svakodnevne intenzivne isporuke. Važno je napomenuti da je na području Vukovarsko-srijemske županije prisutan veći broj privatnih donatora koji također provode aktivnosti dodjele opreme, što može uzrokovati određene razlike u opremljenosti objekata namještajem i bijelom tehnikom.

Nadalje, a vezano uz režijske troškove, pučka pravobraniteljica napominje da se Hrvatska elektroprivreda (u daljnjem tekstu: HEP) obvezala podmiriti troškove kroz donaciju stradalima i otpisivanjem potraživanja, no, kako se navodi u Izvješću, unutar kontejnerskog naselja na račune vlasnika kuća pristigle su dvije vrste računa od HEP-a, i to opomene te paušalni iznosi za struju od listopada 2014. do ožujka 2015. godine. S tim u vezi potrebno je napomenuti da je prema Odluci Skupštine društva HEP d.d., od 17. lipnja 2014. godine, proveden izvanredni otpis potraživanja za električnu energiju i mrežu za mjesec svibanj i lipanj 2014. godine kupcima na poplavljenim područjima. Ukupno je otpisano potraživanja u vrijednosti 1.523.076,56 kuna, od toga kupcima kategorije kućanstvo otpisano je 1.341.809,91 kuna, a kupcima kategorije poduzetništvo otpisano je 181.266,65 kuna. Temeljem potpisanih ugovora o namjenskoj donaciji između donatora HEP d.d. i primatelja - općina s poplavljenog područja, te isporučitelja HEP ODS d.o.o., donirana je potrošnja za električnu energiju i/ili naknadu za korištenje mreže za mjesec srpanj, kolovoz i rujna 2014. godine, u ukupnom iznosu 1.664.359,53 kuna, te su donirana sredstva u iznosu do najviše 1.000.000,00 kuna za podmirenje troškova električne energije u kontejnerskim naseljima, počevši od mjeseca kolovoza 2014. godine, te nadalje za svaki mjesec, a najduže do 31. srpnja 2015. godine. Na dan 1. listopada 2014. godine proveden je redovni obračun za kupce kategorije kućanstvo, uključujući i kupce s poplavljenih područja, a u njihovim obračunima iskazane su prethodno navedene donacije. Eventualni dug po računima odnosi se na neplaćenu akontaciju za travanj 2014. godine i ostvarenu potrošnju u listopadu 2014. godine za kupce koji su očitani nakon 1. listopada 2014. godine. Sukladno članku 90. Općih uvjeta za opskrbu električnom energijom (Narodne novine, broj 14/2006) - u daljnjem tekstu: Opći uvjeti, kupcima su generirane mjesečne novčane obveze za razdoblje od 10. mjeseca 2014. do 3. mjeseca 2015. godine i poslana uz redovni obračun 1. listopada 2014. godine, dakle nije riječ o paušalnom iznosu računa, nego se iznos mjesečne novčane obveze određuje na temelju prosječne mjesečne potrošnje iz odgovarajućeg prethodnog obračunskog razdoblja pomnožene s korekcijskim faktorom promjene potrošnje, uvećano za stalnu mjesečnu naknadu. Sukladno članku 93. Općih uvjeta, kupac kategorije kućanstvo može osporiti mjesečne novčane obveze u roku od 15 dana od dana njihova izdavanja, što je i naznačeno na obračunu kupca. Kupci s poplavljenih područja dodatno su obaviješteni putem medija da oni kupci koji ne ostvaruju planiranu potrošnju električne energije trebaju zatražiti smanjenje mjesečnih novčanih obveza, nakon čega će im biti ispostavljene nove korigirane mjesečne novčane obveze, te da zahtjev za smanjenje kupac može podnijeti na šalterima informacija Elektre Vinkovci, uz predodjenje očitano stanja s mjernog uređaja. Kupci koji nisu u mogućnosti podnijeti zahtjev u prostorijama Elektre mogu isto učiniti putem telefona, nakon čega će djelatnici pogona Županja izvršiti kontrolu očitano stanja s mjernog uređaja, te na osnovu utvrđenog kupcu dostaviti nove mjesečne novčane obveze. U istoj obavijesti kupcima je ponuđeno da ako žele izbjeći plaćanje mjesečne novčane naknade u iznosu 21,75 kuna mogu iskoristiti mogućnost stavljanja priključka u mirovanje do godinu dana bez naknade za ponovno uključanje, što kupac to mora učiniti pisanim putem jer HEP ne smije isključivati ili stavljati u mirovanje priključak bez suglasnosti vlasnika. Onim kupcima koji nisu zatražili

ništa od navedenog, sukladno članku 94. Općih uvjeta, poslana je opomena za nepodmirene novčane obveze na dan slanja opomene (akontacija i dug po računu 1. listopada 2014. godine). Na poledini opomene su prikazane sve stavke koje se odnose na opomenuti dug (broj dokumenta, datum dokumenta i iznos duga). Sve odluke vezane uz otpis i donacije kupcima s poplavljenih područja za električnu energiju provedene su u cijelosti i vidljive su na računima 1. listopada 2014. godine, a potrošnja nakon provedenog redovnog polugodišnjeg obračuna 1. listopada 2014. godine nije predmet otpisa niti donacije.

Potrebno je napomenuti i to da na području pogođenom poplavom postoje poteškoće kod naplate duga za električnu energiju zbog nereguliranih odnosa između vlasnika, korisnika i HEP-a. Naime, pojedine tvrtke koje sudjeluju u obnovi i sanaciji objekata na poplavljenim područjima, a nisu ishodile gradilišne priključke, električnu energiju troše preko postojećih brojila kupaca kategorije kućanstvo koji trenutno ne žive u svojim kućama. S tim u vezi, Vlada Republike Hrvatske napominje da će, u suradnji sa svim nadležnim tijelima, nastojati u najkraćem mogućem roku riješiti navedenu situaciju.

Vezano uz javne radove koji se provode na poplavljenim područjima Vukovarsko-srijemske županije, Vlada Republike Hrvatske napominje da je prema posljednjem izvješću ukupan broj osoba uključenih u javne radove u razdoblju od sredine svibnja do prosinca 2014. godine iznosio 1.163 (umjesto navedenih 1.045 osoba u tekstu Izvješća). Na temelju izvršenih kontrola i podnesenih izvješća s navedenog područja može se zaključiti da su se javni radovi provodili u skladu s kriterijima i predloženim programom, te je postignut cilj zbog kojeg je mjera i uvedena.

Nadalje, a vezano uz rad probacijske službe, potrebno je napomenuti da je Ministarstvo pravosuđa putem Sektora za probaciju žurno reagiralo kada je područje Vukovarsko-srijemske županije bilo pogođeno poplavama, te je odmah započelo organiziranje pomoći pogođenim područjima, i to kroz zakonom predviđene mogućnosti izvršavanja rada za opće dobro. Probacijskim uredima na pogođenom području ili u neposrednoj blizini (Osijek, Požega, Sisak i Bjelovar) izdan je nalog da stupe u kontakt sa svim pravnim osobama koje su uključene u pomoć poplavljenom području, te da dogovore trajno i/ili privremeno upućivanje osuđenika na područja gdje je to najpotrebnije. Dogovoreno je i da se u kontaktu sa svim zainteresiranim suradnicima probacije ponudi pomoć poplavljenom području, a na području istočnog dijela Republike Hrvatske u jednom su danu stavljeni u pripravnost svi oni osuđenici koji do tada nisu bili raspoređeni na izvršavanje rada za opće dobro. Osim uključivanja osuđenika direktno na rad na poplavljenom području, dvadesetak osuđenika žurno je upućeno kao ispomoć pravnim osobama koje su se bavile prikupljanjem, sortiranjem i prijevozom humanitarne pomoći na području cijele Republike Hrvatske. Također, Ministarstvo pravosuđa je u suradnji s Državnom upravom za zaštitu i spašavanje 30. svibnja 2014. godine dogovorilo upućivanje osuđenika direktno na ispomoć na poplavljeno područje, te je grupa osuđenika s prebivalištem na širem području Slavonije istoga dana premještena u krizni stožer u Županji, te je formirana grupa od tridesetak osuđenika koji su smješteni u volonterski kamp u Županji. Osuđenici su povjeren rad na poslovima sanacije terena, koji je uključivao uklanjanje leševa životinja, čišćenje ulica, ispumpavanja vode i slično. Probacijski službenici redovito su obavljali motivacijske razgovore s osuđenici i na taj način osigurali nastavak njihova rada na terenu. Svaki osuđenik bio je raspoređen u manju grupu koju je predvodio jedan član Državne uprave za zaštitu i spašavanje, a osuđenici su svakodnevno sudjelovali u svim zadaćama koje su pred njih stavljanje. Osim direktno na terenu, osuđenici su obavljali poslove istovara humanitarne pomoći, razvrstavanja robe u prostorijama Crvenog križa, te na održavanju prostora

volonterskog kampa, a bili su raspoređeni i na poslove premještanja kampa iz Županje u Drenovce. Organizirana grupa osuđenika uključenih u probaciju boravila je u kampu i radila je na poslovima sanacije terena od 30. svibnja do 23. lipnja 2014. godine, dakle sve do zatvaranja volonterskog kampa, a na sanaciji štete nastavili su raditi osuđenici s prebivalištem na pogođenom području (Babina Greda, Vrbanja, Gunja i Vinkovci). S obzirom na to da je među osobama uključenima u probaciju bilo i liječnika s područja Slavonije koji su trebali izvršiti rad za opće dobro, oni su se također uključili u pomoć poplavljenim područjima kroz različite aktivnosti obilaska i pomaganja evakuiranom stanovništvu. Na poplavljenom području osuđenici su izvršili oko 11.000 sati rada za opće dobro, a za trajanja izvanredne situacije sa osuđenima su na terenu redovito bili i službenici Probacijskog ureda Osijek, dok su pomoć na terenu pružili i službenici Probacijskog ureda Požega.

Nadalje, a u vezi s navodima u poglavlju 8. "Informiranje i besplatna pravna pomoć", o nedostatnoj općoj informiranosti građana i manjkavom protoku informacija, Vlada Republike Hrvatske napominje da su sve informacije o načinu i postupku obnove kontinuirano iznošene na više načina, pri čemu je potrebno naglasiti da su nadležna tijela o svim svojim aktivnostima na obnovi poplavljenih kuća i zgrada javne namjene, kao i o svim drugim aktivnostima od samoga početka redovito informirala javnost. Mediji prenošenja informacija bili su različiti, ovisno o vrsti informacije i primatelju kojemu je namijenjena, a posebno veliki trud uložen je u razmjenu informacija među svim sudionicima obnove, s posebnim naglaskom na komunikaciji s koordinativnim službama na terenu, te predstavnicima lokalne i područne samouprave koji su po svojoj funkciji prvi kontakt prema građanima i najvažniji izvor informacija. Osim toga, nadležne službe su kontinuirano obilazile teren, održavani su sastanci, tribine i prezentacije programa sanacije i obnove, a poplavljena područja su u više navrata obišli i dužnosnici raznih ministarstava i ostalih nadležnih tijela, kao i predsjednik Vlade Republike Hrvatske.

Vezano uz navode o otežanom protoku informacija, u nastavku se navode aktivnosti koje je, primjerice, Ministarstvo graditeljstva i prostornoga uređenja provelo u svrhu informiranja građana o sanaciju i obnovi područja pogođenih poplavama. Naime, već 21. svibnja 2014. godine, u vrijeme dok je poplavljeno područje još bilo pod vodom i praktički nedostupno, ministrica graditeljstva i prostornoga uređenja održala je konferenciju za medije, na kojoj je najavila aktivnosti koje će se poduzimati na poplavljenim područjima. Također, informacije o aktivnostima vezanima uz sanaciju i obnovu su od početka obnove dostupne na službenoj mrežnoj stranici Ministarstva, na kojoj je otvoren poseban prostor "Sanacija poplavljenih područja". Na toj se stranici mogu naći podaci o besplatnom kontaktu telefonom za građane, informativni leci, priopćenja za medije, medijske izjave dužnosnika, tekstovi propisa na temelju kojih se provodi postupak obnove poplavljenih objekata, te brojne druge informacije. Osim toga, Ministarstvo je početkom srpnja izradilo i tiskalo 6.000 informativnih letaka "Osnovne informacije o pripremi poplavljenih kuća za obnovu" i dostavilo ih predstavnicima lokalne samouprave radi daljnje distribucije. Kako bi sve potrebne informacije bile dostupne i građanima koji nemaju pristup računalu ni internetu Ministarstvo je otvorilo besplatnu telefonsku liniju za upite, a odgovori su davani i pisanim putem. Također, organizirane su dvije koordinacijske službe na terenu, jedna za područje općina Drenovaca i Vrbanje, a druga za područje Općine Gunja, koje su dostupne lokalnom stanovništvu svakodnevno, bilo direktnim dolaskom u ured, bilo telefonski. Svaki radni dan u prostorijama koordinacijskih službi bio je osiguran dolazak javnog bilježnika s besplatnom uslugom za korisnike obnove prilikom ovjere potpisa i pravnomoćima. Ministarstvo je organiziralo i koordinativne sastanke najmanje jednom mjesečno, s ciljem razmjene informacija među tijelima koja provode postupak obnove (izvođači, nadzor, projektanti) i

davanja svih važnih informacija predstavnicima lokalne samouprave, kako bi ih oni mogli dalje prenijeti svom lokalnom stanovništvu. Redovito su pisana i slana priopćenja za medije, te organizirane konferencije za medije, a od početka kolovoza do kraja prosinca 2014. godine Ministarstvo redovito, najmanje dva puta mjesečno, izdaje javna priopćenja o tijeku i dinamici obnove poplavljenih kuća i zgrada javne namjene, a sva objavljena priopćenja dostupna su na mrežnoj stranici Ministarstva graditeljstva i prostornoga uređenja.

Vlada Republike Hrvatske smatra da s obzirom na sve navedene dostupne informacije i tijela kod kojih ih je moguće dobiti, niti jedan zainteresirani građanin ne može ostati bez tražene potrebne informacije. Također je potrebno napomenuti da nadležna tijela redovito i međusobno razmjenjuju podatke o stanju na poplavljenim područjima, te su u kontaktu s tvrtkama koje sudjeluju u procesu obnove, kao i s predstavnicima lokalne i područne (regionalne samouprave) te organizacijama civilnoga društva koje djeluju na poplavljenim područjima.

Nadalje, a vezano uz besplatnu pravnu pomoć, u Izvješću se navodi da je u razdoblju od 17. svibnja do 3. listopada 2014. godine u Uredu državne uprave Vukovarsko-srijemske županije, Ispostava Županja, zahtjev za sekundarnu pravnu pomoć podnijelo samo sedam osoba, od kojih pet vezano uz oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi, a dvije za pravne stvari iz područja radnih odnosa, dok niti jedan zahtjev nije zaprimljen za primarnu pravnu zaštitu. Također, navodi se da je u ovlaštenoj udruzi za pružanje besplatne pravne pomoći zaprimljen samo jedan zahtjev vezan uz slučaj ostavinske rasprave. Osim toga, u Izvješću se navodi da stradale osobe smještene u hostelu u Borovu naselju nisu znale da postoji sustav besplatne pravne pomoći, niti gdje tu pomoć mogu ostvariti, te da je ista situacija bila u kontejnerskom naselju u Gunji, pa je zaključeno da postoji očiti nerazmjer između broja građana koji su pravno neinformirani i broja podnesenih zahtjeva, kao i značajnog broja neriješenih imovinsko pravnih predmeta zbog kojih, između ostaloga, kasni proces obnove, te se postavlja pitanje funkcionalnosti ovakvog sustava besplatne pravne pomoći i njegovog terenskog nadzora. U tom smislu, preporuča se besplatnu pomoć učiniti dostupnim svim stradalim građanima na jednak način, i to kroz terenski rad stručnih timova u naseljima i mjestima gdje borave stradale osobe.

S tim u vezi, Vlada Republike Hrvatske napominje da institucionalni okvir sustava besplatne pravne pomoći čine uredi državne uprave u županijama koji rješavaju o zahtjevima građana za odobravanje korištenja sekundarne pravne pomoći i Odjel za besplatnu pravnu pomoć Ministarstva pravosuđa koji obavlja stručne i upravne poslove vezane uz provedbu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći (Narodne novine, broj 143/2013). Odjel za besplatnu pravnu pomoć u drugostupanjskom upravnom postupku rješava o žalbama građana, te u prvom stupnju rješava o upisu udruga u Registar udruga ovlaštenih za pružanje primarne pravne pomoći i vodi Registar navedenih udruga, provodi upravni nadzor nad radom ureda državne uprave u županijama u dijelu koja se odnosi na zakonitost provedbe Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, te provodi stručni nadzor nad radom pružatelja primarne pravne pomoći. Potrebno je istaknuti da je Ministarstvo pravosuđa kontaktiralo Ured državne uprave u Vukovarsko-srijemskoj županiji i upoznao ga s planom mjera vezanim uz ostvarivanje besplatne pravne pomoći strankama s područja pogođenih poplavama, a osiguralo je i službenike Odjela za besplatnu pravnu pomoć koji su svakodnevno, po potrebi, pružali adekvatnu pomoć i informacije službenicima navedenog Ureda državne uprave. Također, Ministarstvo pravosuđa je 26. siječnja 2015. godine objavilo poziv za prijavu na natječaj za financiranje projekata ovlaštenih udruga i pravnih klinika za pružanje primarne pravne pomoći za 2015. godinu, kojim poziva ovlaštene udruge i pravne klinike za pružanje primarne

pravne pomoći da se prijave na natječaj za financiranje projekata ovlaštenih udruga i pravnih klinika za pružanje primarne pravne pomoći.

Potrebno je napomenuti i da je Povjerenstvo za provedbu natječaja za financiranje projekata ovlaštenih udruga i pravnih klinika za pružanje primarne pravne pomoći prilikom vrednovanja projekata dalo prednost, odnosno posebno je vrednovalo projekte koji su bili usmjereni na pružanje pravne pomoći na području Vukovarsko-srijemske županije. Jedina udruga s područja te županije je udruga Centar za pravnu i psihološku pomoć Bijeli prsten Hrvatske, sa sjedištem u Vinkovcima, koja je u projektu navela kao posebni cilj pružanje primarne pravne pomoći na poplavljenom području. Navedena Udruga je u razdoblju od kolovoza do prosinca 2014. godine, putem svojih mobilnih timova, svakodnevno djelovala na tom području i pružala primarnu pravnu pomoć, s tim da je Ministarstvo pravosuđa obavijestilo Udrugu da se prilikom pružanja primarne pravne pomoći strankama s područja pogođenog poplavom ne primjenjuje odredba članka 10. Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći koja propisuje pretpostavke za ostvarivanje primarne pravne pomoći. U sklopu provedbe projekta, Udruga je tiskala letak s osnovnim informacijama o ostvarenju prava na pravnu pomoć, koji je dijeljen stanovništvu s poplavljenih područja. Ministarstvo pravosuđa je djelomično provelo mjeru izrade letka radi informiranosti i mogućnosti korištenja sustava besplatne pravne pomoći potencijalnim korisnicima, upravo stoga što je kroz provedbu projekta pružanja primarne pravne pomoći navedena Udruga tiskala i distribuirala letak dostupan osobama s područja pogođenih poplavom.

Slijedom navedenoga, Vlada Republike Hrvatske napominje da je Ministarstvo pravosuđa poduzelo sve korake radi funkcioniranja i pružanja sustava besplatne pravne pomoći. S obzirom na okolnosti u kojima se nalazi stanovništvo poplavom pogođenih područja, u narednom se razdoblju očekuje povećanje broja zahtjeva radi ostvarenja prava nastalih s osnova uklanjanja posljedica štete, a samim time i potrebe za ostvarivanjem pravne pomoći.

Zaključno, Vlada Republike Hrvatske napominje da je prepoznala potrebu daljnjeg unaprjeđenja učinkovitosti sustava zaštite i spašavanja kroz, između ostaloga, jasno definiranje dugotrajnih modela financiranja vatrogastva i civilne zaštite, te je Hrvatskome saboru uputila Prijedlog zakona o sustavu civilne zaštite, koji će predstavljati dobru osnovu za podizanje spremnosti i sposobnosti sustava civilne zaštite za reagiranje u katastrofama i većim nesrećama.

Za svoje predstavnike, koji će u vezi s iznesenim mišljenjem biti nazočni na sjednicama Hrvatskoga sabora i njegovih radnih tijela, Vlada je odredila Ranka Ostojića, potpredsjednika Vlade Republike Hrvatske i ministra unutarnjih poslova, Milanku Opačić, potpredsjednicu Vlade Republike Hrvatske i ministricu socijalne politike i mladih, Anku Mrak-Taritaš, ministricu graditeljstva i prostornoga uređenja, Evelina Tonkovića, zamjenika ministra unutarnjih poslova, Maju Sporiš, zamjenicu ministrice socijalne politike i mladih, mr. sc. Željka Uhlira, zamjenika ministrice graditeljstva i prostornoga uređenja, te dr. sc. Jadrana Perinića, ravnatelja Državne uprave za zaštitu i spašavanje.

PREDSJEDNIK

Zoran Milanović

HRVATSKI SABOR

KLASA: 021-12/14-09/79

URBROJ: 65-14-03

Zagreb, 8. prosinca 2014.

50 Vlada Republike Hrvatske

Primljeno: 09-12-2014		
Klasifikacijska oznaka: 022-03/14-12/79		Org. jed. SB01
Uredbeni broj: 65-14-03	Pril. 2	Vrij. —

04

VLADI REPUBLIKE HRVATSKE

Na temelju članka 214. stavak 4. Poslovnika Hrvatskoga sabora u prilogu upućujem, radi davanja mišljenja, ***Izvješće pučke pravobraniteljice o ljudskim pravima u kontekstu katastrofe uzrokovane poplavama u Vukovarsko-srijemskoj županiji***, koje je predsjedniku Hrvatskoga sabora, sukladno odredbi članka 16. stavka 2. Zakona o pučkom pravobranitelju ("Narodne novine", broj 76/12) dostavila pučka pravobraniteljica, aktom od 5. prosinca 2014. godine.

PREDSJEDNIK

Josip Leko

REPUBLIKA HRVATSKA
PUČKI PRAVOBRANITELJ

Broj: P. P. R. – 29-19-651/14
Zagreb, 5. prosinca 2014.

REPUBLIKA HRVATSKA
65 - HRVATSKI SABOR
ZAGREB, Trg Sv. Marka 6

Primljeno:	05-12-2014		
Klasifikacijska oznaka:	021-12/14-09/79		Org. jed. 65
Urudžbeni broj:	414-14-01	Pril. 1	Vrij. CD

HRVATSKI SABOR
g. Josip Leko, predsjednik
Trg Sv. Marka 6, 10 000 Zagreb

Poštovani gospodine predsjedniče Hrvatskog sabora,

Temeljem članka 16. stavka 2. Zakona o pučkom pravobranitelju ("Narodne novine" broj 76/12), u privitku Vam dostavljam **Izvešće pučke pravobraniteljice o ljudskim pravima u kontekstu katastrofe uzrokovane poplavom u Vukovarsko-srijemskoj županiji.**

S poštovanjem,

Lora Vidović

REPUBLIKA HRVATSKA
PUČKI PRAVOBRANITELJ

IZVJEŠĆE PUČKE PRAVOBRANITELJICE
O LJUDSKIM PRAVIMA U KONTEKSTU KATASTROFE
UZROKOVANE POPLAVOM
u Vukovarsko–srijemskoj županiji

5. prosinca 2014.

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
	Metodološki okvir Izvješća.....	3
2.	SUSTAV ZAŠTITE I SPAŠAVANJA.....	4
3.	SLUŽBENA EVIDENCIJA I SUSTAV POMOĆI STRADALIM OSOBAMA....	6
4.	SOCIJALNA SKRB I ZDRAVSTVENA POMOĆ.....	7
	Socijalna skrb.....	7
	Privremeni smještaj.....	8
	Psihosocijalna pomoć.....	11
	Zdravstvena pomoć.....	13
5.	HUMANITARNA POMOĆ.....	13
	Prikupljanje i distribucija humanitarne pomoći.....	14
	Prikupljanje i distribucija novčane pomoći.....	15
6.	VJERA.....	17
7.	SANACIJA OKOLIŠA I OBNOVA.....	19
	Sanacija, gospodarenje otpadom i javni radovi.....	19
	Procjena štete i obnova.....	20
	Komunalni i režijski troškovi.....	23
	Stočni fond.....	24
8.	INFORMIRANJE I BESPLATNA PRAVNA POMOĆ.....	24
	Opća informiranost.....	24
	Besplatna pravna pomoć.....	26
9.	ZAKLJUČAK.....	27

1. UVOD

U svibnju 2014. godine, uslijed kišnog perioda s najvećim izmjerenim padalinama (od 14. do 17. svibnja 2014. palo je 91 litra kiše po m²) na području Vukovarsko-srijemske županije došlo je do poplave velikih razmjera, koja je Odlukom Vlade Republike Hrvatske, 20. svibnja 2014. proglašena katastrofom. Poplava je u tom periodu u manjoj mjeri zahvatila još četiri županije u Hrvatskoj u kojima je proglašena elementarna nepogoda: Osječko-baranjsku županiju (16. svibnja), Požeško-slavonsku (19. svibnja), Brodsko-posavsku (24. svibnja) i Sisačko-moslavačku (28. svibnja). U još težoj situaciji našle su se susjedne zemlje Bosna i Hercegovina te Republika Srbija, kojima je Hrvatska uputila pomoć u financijskim sredstvima, osnovnim potrepštinama i ljudstvu, istovremeno braneći vlastita mjesta i gradove.

Poplava u Vukovarsko-srijemskoj županiji posljedica je najvećeg vodenog vala u tisućugodišnjem prosjeku od 1194 cm, pri čemu je ugroza bila na dužini od 67 km s 12 vrlo kritičnih točaka na nasipu i preko 30 kritičnih točaka na kojima se interveniralo. Vrhunac se dogodio 17. svibnja, kada je Sava probila nasipe kod Rajevog Sela i Račinovaca te potopila općinu Gunja, dok je u većoj ili manjoj mjeri potopila ili ugrozila mjesta u općini Drenovci: Rajevo Selo, Račinovce, Đuriće, Drenovce i Posavske Podgajce te mjesta u općini Vrbanja: Strošince, Soljane i Vrbanju. Radi se o najistočnijoj hrvatskoj županiji u kojoj se nalazi pet gradova, 26 općina i 82 naseljena mjesta, koja prema popisu iz 2001. godine broji 204 768 stanovnika, većinsko hrvatske narodnosti i katoličke vjeroispovijesti. Jedino u općini Gunja uz 59% građana hrvatske nacionalnosti i otprilike isto toliko njih rimokatoličke vjeroispovijesti živi i 35% građana bošnjačke nacionalnosti i otprilike isto toliko njih muslimanske vjeroispovijesti. Sve tri općine (Gunja, Drenovci i Vrbanja) pripadaju trećoj skupini područja posebne državne skrbi jer zaostaju u razvoju prema tri kriterija razvijenosti: ekonomskom, strukturnom i demografskom. Gunja je socijalno najosjetljivija općina prema broju osoba koje se nalaze u sustavu socijalne skrbi.

U vodenom valu u Rajevu Selu, smrtno su stradale dvije osobe.

Prema *Izvješću o katastrofi na području Vukovarsko-srijemske županije* Županijskog stožera za zaštitu i spašavanje Vukovarsko-srijemske županije iz lipnja 2014. godine, u tri općine koje su pogođene poplavama, na više od 7 500 objekata štete se procjenjuju na preko 1,2 milijarde kuna, na 19 zgrada javnih ustanova štete se procjenjuju na preko 8 milijuna kuna, dok se štete na infrastrukturi procjenjuju na preko 220 milijuna kuna. Procjena je da je preko 5 500 komada stoke evakuirano, preko 1 000 komada uginulih životinja zbrinuto sukladno propisima, a šteta na stočnom fondu procijenjena je na oko 4,5 milijuna kuna. Uništeno je preko 8 500 hektara obradivih površina, sa štetom od oko 55 milijuna kuna.

U vrlo kratkom periodu bilo je ugroženo 6 općina i grad Županja, 34 538 stanovnika, 67 km nasipa uz rijeku Savu, preko 300 km državnih, županijskih i lokalnih cesta te većina komunalne infrastrukture u naseljima uz rijeku jer je brzina rasta vodostaja Save bila preko 1,07 m u razdoblju od 12 sati te 1,93m u 24 sata. Župan je proglasio izvanredno stanje 16. svibnja, dok su prve evakuacije stanovništva i stoke započele 17. svibnja, kada je u nekoliko dana evakuirano preko 13 000 ljudi na oko 150 lokacija i više od 8 000 životinja na oko 450

lokacija. Izvješće navodi i kako je spriječeno plavljenje ostalih naselja uz nasip te da su u aktivnosti obrane i sanacije od poplava bile uključene sve snage županije Vukovarsko-srijemske, a svakodnevno, pogotovo u prvim danima, više od 500 pripadnika Hrvatske vojske i više od 200 policajaca, iznimno velik broj volontera, preko 150 profesionalnih vatrogasaca, oko 100 pripadnika HGSS-a, timovi civilne zaštite općina i gradova, komunalne tvrtke sa prostora županije, Stožer zaštite i spašavanja RH te građani i stanovnici Vukovarsko-srijemske županije. Pruženo je 86 000 toplih obroka te preko 100 000 hladnih obroka, a zaprimljeno je preko 600 tona humanitarne pomoći koja je raspoređena u 12 skladišnih prostora, ukupne površine 12 000 m³.

Temeljem *Zakona o saniranju posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije* (NN 77/14) koji je donesen po hitnom postupku i koji će važiti godinu dana od dana stupanja na snagu, 27. lipnja 2014., uređen je način i postupak donošenja programa, mjera i aktivnosti te nadležna tijela i rokovi za postupanje. Prvi programi doneseni 8. srpnja stupili su na snagu već 9. srpnja (NN 82/14)¹, dok je sljedeći krug programa donesen 13. srpnja, a na snagu su stupili 14. srpnja (NN 84/14)². Vlada RH donijela je i niz drugih pojedinačnih odluka u svrhu saniranja posljedica katastrofe.³

¹ *Program obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije, obnova zgrada, Program potpore subjektima malog gospodarstva za saniranje posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije, Program obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije - obnova vodnih građevina i zaštita zdravlja životinja i ljudi i Program obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije, gospodarenje otpadom*

² *Program obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije za hrvatske branitelje iz Domovinskog rata i članove njihovih obitelji, Program obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije za privremeni smještaj stradalnika za vrijeme obnove stambenih zgrada, Program obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije za komunalne javne radove i pomoć poslodavcima, Program obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije za zaštitu zdravlja ljudi, Program obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije za obnovu kulturnih dobara i kulturne infrastrukture te uspostavljanje kulturnih djelatnosti, Program obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije za djelatnost obrazovanja, Program obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije za cestovnu infrastrukturu i Program obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije za program pravne pomoći.*

³ *Odluka o utvrđivanju bitnog interesa RH za nabavu roba, usluga i radova u cilju sprječavanja i suzbijanja zaraznih bolesti, Odluka o dodjeli interventnih sredstava za sanaciju šteta na javnim i nerazvrstanim cestama u RH uzrokovanih elementarnom nepogodom, Odluka o otpisu dijela zakupnine, naknade za dugogodišnji zakup, naknade za dugogodišnji zakup za ribnjake i naknade za koncesiju za poljoprivredno zemljište u vlasništvu RH, Odluka o mjeri pomoći stanovništvu pogođenom poplavom u vezi izdavanja osobnih dokumenata, Odluku o odobravanju pokrića troškova nastalih radi pružanja pomoći stanovništvu izravno pogođenom poplavom, Odluka o dodjeli robne pomoći iz strateških robnih zaliha za opskrbu i zbrinjavanje stanovništva poplavljenih područja Slavonije, Odluka o provođenju mjera gospodarenja otpadom nakon poplave na području Vukovarsko-srijemske županije i obvezi osiguranja sredstava od strane Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost i druge.*

Metodološki okvir Izvješća

Izvješće pučke pravobraniteljice o ljudskim pravima u katastrofi uzrokovanoj poplavom u Vukovarsko-srijemskoj županiji, temelji se na prikupljenim podacima u razdoblju od sredine svibnja do početka prosinca 2014. godine. Osnovni cilj mu je, uvažavajući sve učinjeno kako bi se posljedice poplave maksimalno ublažile, ocijeniti razinu zaštite ljudskih prava, kao i dati preporuke za ispravljanje uočenih propusta. Također, cilj mu je na temelju postojećih iskustava, doprinijeti unapređenju sustava i boljoj zaštiti ljudskih prava u potencijalnim kriznim situacijama.

U svrhu izravnog uvida u razmjere katastrofe iz perspektive ljudskih prava zagarantiranih Ustavom, zakonima i međunarodnim dokumentima, ali i zbog činjenice kako je stradalim građanima u ovakvoj situaciji pristup institucijama općenito, kao i instituciji pučkog pravobranitelja izuzetno otežan, pučka je pravobraniteljica sa svojim timom u šest navrata od svibnja do prosinca 2014. obišla poplavljena područja Vukovarsko-srijemske županije i razgovarala s nadležnim tijelima državne, regionalne te lokalne samouprave, lokalnim organizacijama i stradalim građanima te je uputila trideset i pet dopisa i deset požurnica nadležnim tijelima i organizacijama. Primili smo očitovanja od Vlade RH, Stožera zaštite i spašavanja RH, Ministarstva socijalne politike i mladih, Ministarstva zdravlja, Ministarstva graditeljstva i prostornog uređenja, Ministarstva vanjskih i europskih poslova, Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva branitelja, Ministarstva obrane, Ministarstva gospodarstva, Ministarstva rada i mirovinskog sustava, Ministarstva zaštite okoliša i prirode, Ureda državne uprave u Vukovarsko-srijemskoj županiji, Grada Županje, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Hrvatske elektroprivrede, Hrvatskih šuma, Državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje, Hrvatskog Crvenog križa, Društva za psihološku pomoć i Centra za mir Vukovar. Unatoč požurnici, do početka prosinca, a vezano uz područje Vukovarsko-srijemske županije, nismo zaprimili odgovor Ministarstva poljoprivrede. Usto, na adresu Ureda pučke pravobraniteljice pristiglo je šest pojedinačnih pisanih pritužbi građana vezano za pravo na obnovu i pravo na novčanu pomoć od Hrvatskoga crvenog križa te desetak upita putem telefona.

Ovo se Izvješće temelji i na podacima i zapažanjima prikupljenim nestrukturiranim intervjuima prilikom terenskih obilazaka poplavljenih područja, podacima iz očitovanja i s internetskih stranica nadležnih tijela državne, regionalne te lokalne samouprave i organizacija, zaprimljenim pritužbama građana, medijskim člancima te analizom postojećih propisa izravno ili posredno vezanih za poplave.

Iako je Izvješće izrađeno za područje u kojem je proglašena katastrofa, njegove preporuke odnose se na sve druge krizne situacije čije posljedice mogu utjecati na razinu ostvarivanja ljudskih prava, pogotovo kada su takve pojave učestale. Tijekom 2014. čak šesnaest hrvatskih županija (Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Sisačko-moslavačka, Karlovačka, Varaždinska, Koprivničko-križevačka, Bjelovarsko-bilogorska, Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Šibensko-kninska, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska, Međimurska) suočeno je s poplavama u razmjerima

elementarne nepogode, dok su neke od tih županija u trenutku slanja ovog Izvješća poplavljene.

Početkom srpnja obišli smo i poplavljena područja Brodsko-posavske županije, nakon čega smo Vladi RH i drugim nadležnim tijelima uputili prijedloge s ciljem sanacije i prevencije od poplava u Brodsko-posavskoj županiji i Gradu Slavonskome Brodu te one vezane za položaj romske nacionalne manjine na tome području.

2. SUSTAV ZAŠTITE I SPAŠAVANJA

Sustav zaštite i spašavanja ovom je katastrofom, ali i većim brojem proglašenih elementarnih nepogoda, dobio na pozornosti i zbog velikog posla koji je odrađen, ali i zbog potrebe za njegovim jačanjem.

Temeljne zadaće Sustava zaštite i spašavanja su prosudba mogućih ugrožavanja i posljedica, planiranje i pripravnost za reagiranje, reagiranje u zaštiti i spašavanju u slučaju katastrofa i većih nesreća te poduzimanje potrebnih aktivnosti i mjera za otklanjanje posljedica radi žurne normalizacije života na području na kojem je događaj nastao. Operativne snage sustava zaštite i spašavanja sastoje se od službi i postrojbi pravnih osoba i središnjih tijela državne uprave koje se zaštitom i spašavanjem bave u svojoj redovitoj djelatnosti, vatrogasnih zapovjedništava i postrojbi, službi i postrojbi Uprave, zapovjedništava zaštite i spašavanja te službi, zapovjedništava i postrojbi civilne zaštite.

Nezanemariv značaj ima i djelovanje snaga civilne zaštite u stanjima katastrofe na većem ili manjem području čija je uloga, između ostalih, uočiti prijetnju od nesreće ili katastrofe pa ako do iste i dođe, aktivno sudjelovati u otklanjanju poteškoća koje se dogode ljudima, životinjama, a i svim materijalnim dobrima. U ovoj su katastrofi, vatrogasci iz cijele Hrvatske ispumpavali vodu iz objekata, podruma i bunara, prali objekte i ceste te dostavljali pitku vodu u mjesta Gunja, Račinovci, Rajevo Selo, Strošinci, Posavski Podgajci i Đurići.

Kako bi ovaj sustav zaista bio u mogućnosti odgovoriti visokim potrebama svog postojanja, ključno je razmotriti pitanje njegova financiranja. Naime, kako je regulirano postojećim *Zakonom o zaštiti i spašavanju (NN 174/04, 79/07, 38/09, 127/10)*, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave uređuju i planiraju, organiziraju, financiraju i provode zaštitu i spašavanje, a Vlada Republike Hrvatske odgovorna je za upravljanje i učinkovito funkcioniranje sustava zaštite i spašavanja u katastrofama. Prema *Zakonu o zaštiti od požara (NN 92/10)* jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave uređuju i financiraju i područje zaštite od požara i donose godišnji provedbeni plan unapređenja zaštite od požara za svoje područje. I u *Zakonu o zaštiti od elementarnih nepogoda (NN 73/97)* štete nastale djelovanjem elementarnih nepogoda ublažavaju se sredstvima jedinice lokalne samouprave ili uprave, a pomoć iz državnog proračuna odobrava se ovisno o jačini, opsegu i posljedicama nepogode u obavljanju gospodarskih djelatnosti i odvijanja života uopće, prinosima pojedine poljoprivredne kulture ili dugogodišnjeg nasada te ukoliko je potvrđena vrijednost ukupne

izravne štete veća od 20% vrijednosti proračuna jedinice lokalne samouprave i uprave za prethodnu godinu, a potvrđuje ju Državno povjerenstvo na prijedlog nadležnog ministarstva.

Kako proizlazi iz navedenih propisa, velika je odgovornost za zaštitu i spašavanje građana na lokalnim zajednicama, odnosno, sredstva za zaštitu i spašavanje te protupožarnu zaštitu trebala bi biti osigurana iz njihova proračuna. Izdvajanja se određuju u postotku na ukupni proračun pa je bitna i visina postotka, ali i ukupni proračun pojedine lokalne zajednice. Poznato je da nisu sve lokalne zajednice jednako gospodarski i ekonomski razvijene, zbog čega i imamo područja od posebne državne skrbi, no čini nam se manje poznat podatak kako se za potrebe javnih vatrogasnih postrojbi iz proračuna lokalnih zajednica izdvaja 1,3% od ukupnih proračunskih sredstava i uglavnom su izuzetno mala u odnosu na stvarne potrebe.

Pitanje adekvatnog sustava zaštite i spašavanja aktualno je više nego ikada te zahtjeva posebnu pažnju institucija i svih drugih dionika. Stečena iskustva iz ove katastrofe, ali i elementarnih nepogoda u drugim županijama RH, trebaju poslužiti kao podloga za stručnu i sveobuhvatnu analizu postojećeg sustava zaštite i spašavanja, a potom i nadogradnju, kao što je predviđeno *Smjernicama za izradu Procjene rizika od katastrofe u Republici Hrvatskoj* iz lipnja 2014. godine.

Kako bi sustav zaštite i spašavanja bio učinkovit u kriznim situacijama, neophodno je jasno definirati dugotrajno održive modele financiranja vatrogastva i civilne zaštite.

Kako je propisano *Zakonom o zaštiti od elementarnih nepogoda (NN 73/97)*, sredstva pomoći iz državnog proračuna daju se isključivo za ublažavanje i uklanjanje izravnih posljedica elementarnih nepogoda, radi normalizacije života stanovništva, obavljanja pojedine gospodarske djelatnosti i/ili određene javne službe, dok se za zaštitu i spašavanje ljudi i imovine mogu koristiti i sredstva koja su posebnim propisima utvrđena za ublažavanje ili uklanjanje posljedica elementarne nepogode. **Bez obzira na visinu štete, potrebno je voditi računa o lokalnim zajednicama čiji proračun ne može pokriti troškove nastale štete koja nije dovoljno visoka za pomoć iz državnog proračuna, niti ta zajednica ima dovoljno prihoda za ulaganje u sustav zaštite i spašavanja te zaštite od požara.**

Međutim, i kod proglašene katastrofe, Općina Gunja nije primila dotacije iz državnog proračuna, unatoč izvanrednim potrebama, čime je njen proračun doveden u pitanje.

Konačno, važno je i pitanje robnih rezervi koje su se prema podacima Ravnateljstva za robne zalihe Ministarstva gospodarstva, u ovoj katastrofi isporučivale za zbrinjavanje stanovništva i operativnih snaga na terenu te stanovništvu u kontejnerskom naselju i hostelu u Borovu u obliku prehrambenih proizvoda i opreme za zbrinjavanje (oprema za spavanje, gumene čizme, gorivo, autocisterne, PDV na nabavljene kontejnere i sl.), u ukupnom iznosu od 18.989.357,22 kn, iz Državnog proračuna.

3. SLUŽBENA EVIDENCIJA I SUSTAV POMOĆI STRADALIM OSOBAMA

U subotu, 17. svibnja, paralelno uz aktivnosti odbrane od poplava, započelo se sa pripremnim mjerama evakuacije i zbrinjavanja ugroženog stanovništva iz naselja općine Gunja, Drenovci, Vrbanja, Babina Greda, Štitar, Bošnjaci i grada Županje. Prema podacima iz *Izvješća o katastrofi na području Vukovarsko-srijemske županije* Županijskog stožera za zaštitu i spašavanje Vukovarsko-srijemske županije iz lipnja 2014., u evakuacijskom prihvatu bile su uključene sve jedinice lokalne samouprave s područja županije, a poglavito grad Otok, općine Cerna, Gradište i Nijemci. Evakuirano je preko 13 000 ljudi na oko 150 lokacija.

Sveobuhvatna i cjelovita službena evidencija stradalih osoba s potpunim podacima o njihovom broju, okolnostima stradavanja i potrebama, kao dio sustava pomoći stradalim osobama, koju smo na samom početku katastrofe te tijekom narednih mjeseci pokušavali pronaći, nije dostupna. Raspolaganje sa cjelovitim podacima o stradalim osobama nužno je za planiranje i pružanje različitih vrsta pomoći koju trebaju: liječničke, pravne, psihološke, socijalne, humanitarne i druge, ali i za praćenje trenutnog statusa svake stradale osobe te prevencije dodatnog traumatiziranja. Kao jedna od poteškoća u neposrednom radu s evakuiranim osobama, bilo je i nepostojanje takve evidencije te izostanak sveobuhvatnog, koordiniranog i službeno vođenog sustava svih vrsta pomoći, popraćenog pojedinačnim osobnim kartonima u koji se upisuju sve promjene (primjerice smještaja) i vrste primljene pomoći, neovisno o pružatelju, što u konačnici povećava mogućnost zlouporaba.

Navedene nedostatke ponajviše smo primijetili razgovarajući sa stradalim osobama koje uglavnom nisu znale kome se obratiti za pomoć, niti im je cjelovita pomoć bila pružena. Više osoba smještenih u hostelu u Borovu naselju te kontejnerskom naselju u Gunji trebalo je osnovno pravno savjetovanje vezano za različite obiteljske prilike ili vlasništvo nad nekretninama, nekima je bila potrebna specifična liječnička pomoć, mnogima i psihološka pomoć, dok većina stradalih nije raspolagala osnovnim informacijama vezano za obnovu, povratak i novčanu pomoć.

Iako je Hrvatski Crveni križ odmah započeo s popisivanjem evakuiranih osoba te izradom predmetnih kartona, sukladno *Zakonu o Hrvatskom Crvenom križu* (NN 71/2010), iz Evidencije evakuiranih osoba, koja je objavljena na web stranici HCK-a⁴, nije vidljiv ni redni, niti ukupni broj evakuiranih osoba. Tako su jedini raspoloživi i javno dostupni službeni podatci o evakuiranim osobama u zbirnom prikazu, prezentirani u nepotpunom obliku. Druge podatke o zdravstvenim, pravnim, socijalnim i drugim potrebama stradalih osoba HCK nije dužan prikupljati po službenoj dužnosti.

Ministarstvo socijalne politike i mladih nije navelo postojanje vlastite službene evidencije stradalih osoba, već nas je izvijestilo da je evidencijske kartone izrađivao HCK, u čemu su im predstavnici MSPM-a pomagali.

⁴ http://poplave2014.hck.hr/apex/f?p=poplava2014:Registar_evakuiranih_osoba_4:prosinca_2014.

Kako bi se ovakvi problemi u budućim kriznim situacijama izbjegli, potrebno je propisati vođenje pravovremene, sveobuhvatne i cjelovite službene evidencije stradalih osoba i njihovih osnovnih životnih potreba, uključujući i precizno vođene pojedinačne evidencijske kartone.

Ukoliko katastrofa pogađa područja uz državne granice, u sustav trebaju biti uključeni i državljani drugih država, kojima osim smještaja i humanitarne pomoći, treba propisati i osiguravanje primarne zdravstvene zaštite.

Također, potrebno je evidentirati i u sustav pomoći uključiti sve druge osobe kojima su uslijed katastrofe pogoršani osnovni životni uvjeti (primjerice nedostupnost pitke vode i sl.), kao i građane koji pružaju smještaj evakuiranim osobama u svojim domovima, pokazujući time veliku solidarnost, ali i preuzevši na sebe i veliku obvezu i odgovornost.

Sastavni dio evidencije su i identifikacijske isprave, a kao primjer pozitivne prakse ističemo oslobođenje plaćanja troškova izdavanja novih isprava, omogućavanje dostupnog fotografiranja za njihovu izradu te davanje na raspolaganje mobilnog šalterskog vozila za prijavu boravka i fotografiranje od strane MUP-a. Međutim, koordinirano i međusobno povezano vođenje cjelovite službene evidencije i sveobuhvatnog sustava pomoći, trebalo bi biti uvedeno.

4. SOCIJALNA SKRB I ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Socijalna skrb

Sve tri stradale općine (Gunja, Drenovci i Vrbanja) pripadaju trećoj skupini područja posebne državne skrbi, dok je posebno osjetljiva bila općina Gunja zbog visoke nezaposlenosti i velikog broja korisnika sustava socijalne skrbi prethodno poplavi.

Predmnijevajući potrebu za većim brojem novčanih pomoći, kao i potrebu za ostvarivanjem drugih prava iz sustava socijalne skrbi, u svibnju smo Vladi RH ukazali na pitanje imovinskog cenzusa te smo predložili izmjene Zakona o socijalnoj skrbi na način da se u iznimnim situacijama poput ove, ne primjenjuju odredbe koje se odnose na imovinski cenzus i način utvrđivanja prihoda poljoprivrednika radi ostvarivanja zajamčene minimalne naknade i drugih socijalnih naknada, sve dok se ne okonča postupak isplate štete glede oštećene ili uništene imovine, odnosno drugog načina obeštećenja građana. Kao drugu smo mogućnost predložili donošenje Uredbe temeljem ovlaštenja Hrvatskog sabora, koja bi bila ograničenog trajanja i odnosila bi se posebno na područja i građane pogođene poplavama.

Prema podacima MSPM-a iz rujna, stradalim građanima priznavale su se novčane naknade u sustavu socijalne skrbi putem centara za socijalnu skrb te je iz državnog proračuna isplaćeno 2.200.000,00 kuna. Izvanredne potrebe za novčanim naknadama podmirivale su se priznavanjem jednokratne naknade, a u osobito teškim slučajevima Centar za socijalnu skrb

mogao je uz suglasnost MSPM-a, priznati uvećanu jednokratnu naknadu. Pri ostvarivanju drugih prava iz sustava socijalne skrbi za priznavanje kojih je uvjet imovinski cenzus, u obzir su se uzimale izvanredne okolnosti, odnosno vodilo se računa o propasti i uništenju imovine, o čemu je dan naputak djelatnicima centara za socijalnu skrb.

Prema podacima Ministarstva branitelja, do 30. listopada 2014. odobreno je 117 jednokratnih novčanih pomoći za elementarne nepogode u zajedničkom kućanstvu korisnika u ukupnoj vrijednosti 533.825,00 kuna i to temeljem Uredbe o uvjetima i postupku ostvarivanja prava na jednokratnu novčanu pomoć članova obitelji smrtno stradalog hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata (NN 76/05 i 40/13). Većina korisnika koji su ostvarili pravo na jednokratnu novčanu pomoć temeljem elementarne nepogode, nije ostvarivala novčane prihode veće od 25% utvrđene proračunske osnovice pa navedeni iznos sadrži i dio koji bi korisnici dobili temeljem teške materijalne situacije.

Obrtnici, koji su također stradali u poplavi, dobili su potpore kroz Ministarstvo poduzetništva i obrta pa nisu ulazili u sustav socijalne skrbi. Prema podacima MPO od kraja studenoga, temeljem javnog poziva koji je bio otvoren od 4. srpnja do 4. kolovoza zaprimljen je 81 zahtjev poplavljenih poduzetnika i obrtnika, od koji su 62 odobrena te ih je 60 isplaćeno. Dvoje neisplaćenih su blokirani te su u postupku otvaranja zaštićenih računa nakon čega će biti isplaćeni. Ukupno isplaćeni iznos je 6,7 milijuna kuna, i to 25.000,00 kuna po zaposlenom radniku tvrtke ili obrta, dok su se odbijeni zahtjevi odnosili na poljoprivrednike kod kojih nije bila vidljiva šteta na tvrtci ili obrtu. Neregistrirani individualni poljoprivrednici koji čine uglavnom staračka domaćinstva, primili su jednokratne naknade u ranguj zajamčene minimalne naknade koja je za samca iznosila 800 kn, a odluka o tome hoće li osoba dobiti jednokratnu naknadu ili će trajnije ući u sustav socijalne skrbi, donosila se na temelju svake pojedinačne situacije.

Predanost i profesionalnost djelatnika centara za socijalnu skrb s kojima smo razgovarali tijekom proteklih mjeseci bila je na primjerenom, a često i na iznimno visokom nivou. Potrebno pojačanje u novonastalim okolnostima postignuto je zapošljavanjem novih djelatnika u centrima za socijalnu skrb na području cijele županije.

Privremeni smještaj

Poštovani, ja Vas molim ako možete uputite se zajedno sa svojim djelatnicima u Gunju kako bi se uvjerili u kakvim zaista uvjetima žive poplavljeni, Otiđite do kuća gdje žive starci i u kojim uvjetima žive samo da su u svome domu...Dostojanstvo im je srozano. A ono što je najgore je situacija s poplavljenima smještenim u kontejnerima. Tamo su djeca, bolesnici...a wc su im daleko, kupaonice daleko, istuširani izlaze na hladnoću, prostorije za pranje veša zajedničke, a gdje sušiti...Dolazi hladnije vrijeme s puno padalina. MOLIM VAS UČINITE ŠTO TREBA JER JE DOSTOJANSTVO TIH LJUDI JAKO, JAKO SROZANO...ONO JE UŽAS!!! Molim Vas nemojte se oglušiti na ovaj apel jer ako ćemo svi nešto učiniti onda će situacija biti sigurno bolja...Ono nisu uvjeti za prezimiti....

(iz zaprimljene pritužbe)

Smještaj evakuiranih osoba nije se pokazao adekvatno planiranim, obzirom na njegovu očekivanu dugotrajnost i posebnu ranjivost pojedinih skupina. Iako je u prvom razdoblju nakon katastrofe teško bilo predvidjeti vrijeme povratka kućama, moglo se pretpostaviti kako proces obnove neće biti jednako brz za sve stradale građane, ovisno o kategoriji oštećenja kuće i ostvarivanju prava na obnovu.

Članak 36. Zakona o saniranju posljedica katastrofe nepotpuno definira privremeni smještaj stradalnika, ne navodeći duljinu trajanja ni uvjete, niti ga definira kao socijalnu uslugu. Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 157/13), privremeni smještaj u pravilu traje šest mjeseci, a najduže do godinu dana.

Za prvi prihvata i smještaj evakuiranih osoba bili su organizirani prihvatni centri u gradu Otoku te općinama Cerna, Gradište i Nijemci. Kako je velik broj građana Vukovarsko-srijemske županije, ali i cijele Hrvatske, ponudio svoje domove, ljudi su se u prihvatnim centrima vrlo kratko zadržavali, a zadnji je u lipnju zatvoren prihvatni centar u Cerni. Do 13. lipnja, građani su putem Pozivnog centra ponudili ukupno 2 377 smještajnih kapaciteta, dok je MSPM iznašlo 1 279 slobodnih smještajnih kapaciteta u domovima (852 u državnim domovima, 329 u domovima drugih osnivača i 98 u obiteljskim domovima).

Očekivalo se da će smještaj po privatnim kućama i u prihvatnim centrima biti kratkotrajno privremenog karaktera, i zbog životnih uvjeta koji su u takvim prilikama otežani, i zbog očekivane sanacije i obnove koja je najavljivana. Međutim, zbog velikih šteta, povratak u poplavljene kuće nije bio moguć odmah nakon povlačenja vode i čišćenja, osim ukoliko se nije radilo o katnicama s dobrom statikom, što su procjenjivali stručnjaci.

Za sve stradalnike koji nisu imali kuće na kat, trebalo je pronaći odgovarajuće rješenje za održivi smještaj do povratka u kuće. Do 5. studenoga, od 2 689 poplavljenih kuća i 529 objekata za rušenje, doneseno je 1 811 Odluka o obnovi⁵, i uklonjeno je 284 objekta, no donesene odluke ne znače i završetak obnove i useljenje, već samo daju određenu sigurnost da će se ljudi u kuće vratiti. U skupini stradalnih koji nisu potpisali Odluke o obnovi (potpisano je tek oko 65% odluka) nalaze se i osobe koje nisu imale riješene imovinsko-pravne odnose nad nekretninama, zbog čega im je obnova usporena te osobe koje su u trenutku poplave bili podstanari. Točni podatak o njihovom broju nije dostupan, no čini se značajan jer smo se pri svakoj terenskoj posjeti s njima susretali.

Kontejnerska naselja, koja su zahvaljujući donacijama osnovana sredinom srpnja u Gunji, potom u Račinovcima i zaseoku Padež u Rajevu Selu, isprva su dočekana kao dobro rješenje za one koji su htjeli biti bliže svojim kućama. Pred početak školske godine u kontejnersko naselje u Gunji doseljeno je još obitelji s djecom i zbog nove okolnosti – blizine škole.

Međutim, činjenica je, da je kvaliteta smještaja u kontejnerskim naseljima ispod prihvatljive razine i da nisu adekvatna za smještaj posebice ranjivih skupina – višečlanih obitelji s djecom, starijih osoba, onih sa zdravstvenim problemima. Smještajne jedinice su izuzetno skućene i predviđene za temperature do – 5°C, a grijanje je omogućeno na klima uređaje (koji se uslijed

⁵ <http://www.mgipu.hr/default.aspx?id=23696>, 5. studenoga 2014.

velikog opterećenja kvare, a za popravak su potrebna administrativna odobrenja). Dodatne grijalice, osim povećane opasnosti od požara, dovode i do čestih nestanaka struje. U nekim su jedinicama smještene i četveročlane obitelji, a njihovo unutarnje opremanje često je prepušteno snalažljivosti samih korisnika, pogotovo u pogledu bijele tehnike. Osim hladnoće u samim kontejnerima, poseban problem predstavlja i udaljen pristup sanitarnom čvoru i tuševima do kojih se mora izlaziti na hladnoću, koji, osim toga, ne daju nikakvu zaštitu privatnosti, a opravdano se može postaviti i pitanje sigurnosti prilikom njihova korištenja. Nestanci struje su relativno česti; nema uspostavljene fiksne telefonske linije i dostupnog Interneta što je poseban problem.

Dok kontejnersko naselje u Padežu i Gunji ima opremljenu kuhinju, ono u Račinovcima gdje boravi oko 80 osoba i dalje nema, već se suđe pere u tuš kabinama, a rublje u samo jednoj perilici budući da je druga duže vremena pokvarena. Neka naselja imaju sušilice rublja, ali neka samo perilice pa stradalnici rublje suše na svojim krevetima; ponegdje su već podijeljene dodatne grijalice, a drugdje još nisu.

Osim toga, prisutan je i cijeli niz drugih problema: neinformiranost građana i njihova komunikacijska odsječenost, neriješena imovinsko-pravna pitanja, nejasnoće oko izostavljanja s popisa za dodjelu novčane pomoći HCK-a, neinformiranost o tijeku obnove i neadekvatna komunikacija s osobama koje na tim poslovima rade, psihološki i zdravstveni problemi, strah od zime i drugi.

U budućim kriznim situacijama potrebno je propisati standarde za uspostavljanje ovakve vrste kolektivnog smještaja, koristeći dostupna međunarodna iskustva, kako u pogledu veličine potrebnog prostora za stanovanje po osobi, specifičnosti potreba ranjivih skupina, tako i pratećih sadržaja koje svako naselje treba imati i drugih potrebnih okolnosti.

Od sredine lipnja, dio stradalnika smješten je u hostelu u Borovom naselju kojeg je MSPM dobilo na korištenje odlukom Državnog ureda za upravljanje državnom imovinom. Ukupni smještajni kapaciteti hostela su 220 kreveta, a početkom listopada u njemu je bilo smješteno oko 120 osoba. Organizirana je prehrana i pranje rublja, na raspolaganju su besplatne telefonske linije za fiksne brojeve u tuzemstvu i inozemstvu kao i svakodnevni prijevoz iz Vukovara do poplavljenih područja i natrag, kako bi mogli aktivno sudjelovati u raščišćavanju i obnovi svojih kuća. Omogućena im je i liječnička podrška te prisutnost stručnjaka iz područja socijalne skrbi. No usprkos tome, građani smješteni u hostelu, prilikom naše posjete bili su izrazito nezadovoljni i zabrinuti zbog nedostatka informacija o rokovima povratka i dovršetka obnove, ali i pravnim pitanjima, kao što je primjerice smrt u obitelji i slično, zbog čega im je trebalo osigurati besplatnu pravnu pomoć. Osjećali su se frustrirano i zaboravljeno, a nekima je potrebna specijalistička liječnička pomoć. U hostelu je smješteno i nekoliko građana i obitelji koji su prije poplave bili podstanari bez trajno riješenog stambenog pitanja i kojima je ovaj smještaj realno i jedini smještaj na dulje vrijeme, a često i bolji nego su imali prije poplave.

Stoga, našu posebnu zabrinutost izaziva bojazan da ovakav privremeni kolektivni smještaj ne preraste u trajan, kao što je slučaj s organiziranim smještajem za povratnike

nakon Domovinskog rata, gdje još uvijek 425⁶ ljudi čeka rješenje svog stambenog pitanja u napuštenim školama i drugom neadekvatnom smještaju iako je prošlo devetnaest godina od završetka rata, odnosno šesnaest od mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja (primjerice: Strmica, Medena, Poljanička, Mala Gorica i dr.).

Ova katastrofa potvrdila je potrebu za žurnim uređenjem socijalnog stanovanja u RH, odnosno donošenjem Strategije socijalnog stanovanja koja bi obuhvatila sve ranjive skupine u društvu, o čemu smo već pisali u Izvješću pučke pravobraniteljice za 2013. g.

Konačno, prema našim saznanjima, ne postoji informacija o broju građana koji su stradalnike primili na smještaj u svoje domove i koji su, unatoč svojoj nesebičnosti i velikoj odgovornosti koju su preuzeli, ostali posve zaboravljeni od sustava. Jedini dostupni podaci MSPM-a govore da su do 13. lipnja građani ponudili 2 377 smještajnih kapaciteta za stradale u poplavi, što je tada iznosilo čak 65% potreba za smještajem. Oni nisu dobili nikakvu financijsku pomoć za podmirenje navedenih troškova jer se ne radi o udomiteljskim obiteljima koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi i Zakonu o udomiteljstvu uz propisanu udomiteljsku naknadu, a nisu ju dobile niti od HCK-a, što smatramo nedopustivim.

Kako bi se moglo odgovoriti na potrebe građana koji su pružili smještaj stradalim osobama, nužno je utvrditi njihov broj, duljinu trajanja smještaja i sve druge relevantne okolnosti. Također, nužno je iznaći načine da im se podmire povećani troškovi režija i drugih izdataka, povezano sa smještajem stradalnika.

O realnim troškovima smještaja u privatnim kućama najbolje govori iskaz stradale osobe iz kontejnerskog naselja u Gunji, koji je zajedno sa svojom obitelji (supruga i četvero djece) boravio u takvoj kući od kraja svibnja do rujna te je dobio račun za struju od 1300 kn za razdoblje od ožujka do listopada. Niti on, niti vlasnik kuće nemaju sredstava za podmirenje tolikog troška, a od njega smo saznali da takvih situacija ima više.

Psihološka pomoć

Pružanje psihološke pomoći stradalom stanovništvu započelo je neposredno nakon katastrofe od strane stručnjaka iz lokalne zajednice, u prihvatnom centru u Cerni.

Na zahtjev MSPM-a, Društvo za psihosocijalnu pomoć formiralo je tim za procjenu psihosocijalnih potreba i pružanje psihosocijalne podrške na području katastrofe koji je zajedno s predstavnicima HCK-a donio Plan djelovanja. Provođenje psihosocijalne pomoći koordiniralo je i organiziralo MSPM u suradnji s HCK-om, SOS Dječjim selom Ladimirevci i UNICEF-om te Društvom Naša djeca Vinkovci, a modaliteti pružanja podrške su se mijenjali ovisno o situaciji na terenu. Analizom stanja i potreba pogođenog stanovništva utvrđeno je da je riječ o populaciji pojačano rizičnoj za razvoj većih teškoća povezanih uz traumatski stres,

⁶ Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje, <http://www.duosz.hr/obavijesti/popis-osoba-u-organiziranom-smjestaju-s-modelima-trajnog-zbrinjavanja/>, 21. studenoga 2014.

tim više jer je velik broj stradalih već bio pogođen ratom i njegovim posljedicama. Kao najranjiviji istaknuta su djeca, žene, starije i nemoćne osobe, te oboljeli od PTSP-a.

U lipnju je pomoć stradalima pružana u za to određenim prostorima u Otoku, Vinkovcima, Nijemcima, Cerni, Županji, Vrbanji, Strošincima, Drenovcima i Vukovaru, a provodila su je 24 stručnjaka iz ustanova socijalne skrbi s područja Vukovarsko-srijemske županije. Timovi su izlazili na teren prema dojavama i obilazili stradalnike, a organizirani su i savjetovanišni individualni i grupni rad za odrasle te igraonice za djecu.

Tijekom srpnja, zbog povećanog povratka stanovništva u poplavljena područja, psihološka pomoć organizirana je u Gunji, Rajevom Selu, Drenovcima, Đurićima, Račinovcima i Posavskim Podgajcima u prostorijama osnovne škole i komunalnog ureda, a izlazilo se i na teren, dok je nakon toga smanjen broj stručnjaka pa su mobilni timovi radili samo dva dana u tjednu, i to u Gunji.

U posebno su ranjivoj situaciji osobe u kontejnerskim naseljima i hostelu u Borovu naselju, koje se, uz ostalo, i zbog opće neinformiranosti vezano za obnovu i novčanu pomoć od HCK-a osjećaju isključenima i nejednakima u odnosu na one koji su u drugom krugu novčanu pomoć primili. Neki od njih zbog svoje dobi ili zdravstvenog stanja ne sudjeluju u procesima obnove, zbog čega još uvijek apeliramo da im se u pružanju psihološke pomoći pristupi s posebnom pažnjom, u mjestu njihova privremenog boravka.

U kontejnerskom naselju u Gunji velik je broj djece koja pohađaju tamošnju osnovnu školu. Prema podacima UNICEF-a⁷, gotovo 17% evakuiranog stanovništva bila su djeca do 15 godina starosti, odnosno, svaka peta osoba koja je stradala u nedavnim poplavama u Županjskoj Posavini i Pounju, bila je mlađa od 18 godina. Mnoga djeca nakon poplava pokazivala su znakove stresa i promjene u ponašanju, poput noćnih mora, straha, regresivnog ponašanja, straha od odvajanja od roditelja i drugo. Stoga bi trebalo izraditi smjernice za postupanje s djecom u rizičnim situacijama te o njima educirati sve dionike.

Ministarstvo branitelja je kroz sustav Nacionalnog programa za psihosocijalnu i zdravstvenu pomoć sudionicima i stradalnicima iz Domovinskog rata, Drugog svjetskog rata te povratnicima s mirovnih misija, putem Facebooka i medija obavještavalo svoje korisnike o Centrima za psihosocijalnu pomoć i vrstama pomoći koje mogu ostvariti. Koliko su na taj način uspjeli doprijeti do potencijalnih korisnika, nije nam poznato.

U odnosu na broj evakuiranih osoba, njih 13.000, obuhvat osoba koje su primile psihološku pomoć, njih 150 do početka rujna, izuzetno je mali. Osim toga, psihološka pomoć nije bila usmjerena ka volonterima te stručnim osobama koje su radile na obrani od poplave, zbrinjavanju stradalih i sanaciji. Ovaj podatak je višeznačan te, između ostalog, ukazuje i na strah od stigmatizacije zbog čega građani psihološku pomoć nisu tražili u za to određenim uredima/mjestima/sobama. Mobilni timovi dolazili su u mjesta na kojima borave stradale

⁷ http://www.unicef.hr/upload/file/396/198298/FILENAME/Prirodne_katastrofe_prava_djece.pdf, 21. studenoga 2014.

osobe, no očito nisu u potpunosti ispunili svoju svrhu, obzirom na broj stradalih osoba koji tu pomoć nije primio.

Psihološka pomoć treba biti organizirana tako da je dostupna i pristupačna kontinuirano, kroz izravni i proaktivni pristup u mjestima boravka svih potrebitih osoba, a ne samo onih koji ju traže, posebno vodeći računa o ranjivim skupinama. Svakako ju treba učiniti dostupnom i volonterima te stručnim i drugim osobama angažiranim u obrani od katastrofe, zbrinjavanju stradalih ili sanaciji.

Zdravstvena zaštita

Višestruke posljedice poplava na zdravlje građana bile su očekivane zbog dugog zadržavanja vode, brojnih uginulih životinja i velikog broja komaraca, no do širenja zaraza ili epidemija nije došlo zbog dobro odrađene sanacije terena s epidemiološke i sanitarne strane. Obavljene su deratizacije i dezinfekcije, a u sljedećih godinu dana na području Vukovarsko-srijemske županije, Krizni stožer Ministarstva zdravlja permanentno će provoditi pojačane mjere epidemiološkog nadzora i monitoringa vode za piće te mjere sanitarnog nadzora i inspekcije.

U poplavama su potpuno uništene ambulate iz zdravstvenog sustava Doma zdravlja Županja u Gunji, Rajevu Selu, Račinovcima, Đurićima i Strošincima, te patronažno vozilo u Gunji pa je organiziran ambulantni rad za iseljeno stanovništvo na šest lokacija. Sanirano je šest ambulanti, a tri su puštene u rad: ordinacije opće i dentalne medicine te patronaže u Strošincima, Posavskim Podgajcima i Đurićima, čime su osigurani minimalni uvjeti potrebni za povratak i normalan život. Osigurani su kontejneri u kojima se provodi zdravstvena zaštita stanovništva, a medicinska oprema za iste osigurana je kroz donacije. Prema uputama Ministarstva zdravlja o načinu pružanja zdravstvene zaštite, trebala se pružati domaćim i stranim državljanima.

Nadležna su ministarstva zdravlja regije ostvarila suradnju u suzbijanju komaraca; s Bosnom i Hercegovinom u vidu adulticidne dezinfekcije iz zraka na poplavljenim područjima BiH-a površine 9 600 hektara te s Republikom Srbijom u vidu razmjene informacija i stručnih savjetovanja preko Instituta za javno zdravlje Srbije - BATUT.

Ukazano nam je tek na jedan slučaj vezano uz dostupnost liječnika u kontejnerskom naselju u Gunji, no posredovanjem načelnika Općine Gunja pružena je liječnička pomoć. Druge pritužbe građana na razinu pružanja zdravstvene zaštite nismo zaprimili.

5. HUMANITARNA POMOĆ

Katastrofalne poplave još su jednom pokazale iznimno veliku solidarnost građana koji su svojim donacijama i volontiranjem nesebično pomagali stradalima. Prikupljala se hrana, odjeća i obuća, higijenske potrepštine i drugo, ali i novac putem donatorskih telefona i žiro-računa. Pomoć su prikupljali različiti dionici od MSPM-a, HCK-a do različitih udruga i vjerskih zajednica te angažirani pojedinci i tvrtke.

Prikupljanje i distribucija humanitarne pomoći

Gradsko društvo CK Županja, druge udruge, vjerske zajednice, građani, tvrtke u poplavljenim područjima započeli su s humanitarnim djelovanjem već tijekom vikenda, 16. i 17. svibnja uvidjevši katastrofu na pomolu. Isto je bilo i u drugim krajevima RH te se često pomoć prikupljala paralelno i za BiH i Srbiju, dok su nebrojeni građani pojedinačno i samoorganizirano u malim skupinama dostavljali potrebnu pomoć u stradala područja.

MSPM je započeo s prikupljanjem humanitarne pomoći 18. svibnja u svom sjedištu u Zagrebu, no akcija je ubrzo preseljena na Zagrebački velesajam zbog velike količine prikupljenih stvari. Putem Ministarstva prikupljeno je i odaslano 120 kamiona i šlepera humanitarne pomoći, uspostavljen je pozivni centar sa 7 telefonskih linija na kojima su građani mogli dobiti informacije o lokacijama prikupljanja pomoći, vrstama stvari koje nedostaju, oblicima donacija, mogućnostima volontiranja, prikupljanja ponuda za smještaj i dr. U akciji prikupljanja pomoći sudjelovalo je 1 022 visoko motiviranih i spremnih volontera. Ministarstvo je imalo ulogu svojevrsnog pomagača u distribuciji humanitarne pomoći koju je sukladno Sporazumu o preuzimanju skupljene humanitarne pomoći predalo HCK-u u kolovozu, koji ju je potom dalje distribuirao i evidentirao sukladno Zakonu o Hrvatskom crvenom križu. HCK je također pomoć u hrani, vodi i higijenskim potrepštinama prikupljao u razdoblju od 19. do 26. svibnja te je ista odmah dijeljena građanima poplavljenih područja.

U terenskim smo posjetima čuli različite prigovore građana na sustav raspodjela pomoći, od toga da se ne vodi računa tko što dobiva pa čak i da se roba prodaje, do toga da su zadovoljni uslugom. U prvim su nas posjetima djelatnici Crvenog križa u Županji upozoravali kako za distribuciju humanitarne pomoći očekuju kriterije i popise ovlaštenika od Vlade. S druge strane, u svibnju su nas predstavnice MSPM-a upućivale na to kako će se pomoć distribuirati prema popisima HCK-a. Istovremeno, Vlada RH Odlukom od 22. svibnja 2014. područje grada Županje određuje Regionalnim centrom za prihvata i distribuciju humanitarne pomoći prikupljene za poplavljen područja, osiguravajući za to prostor u Sladorani u Županji, dok nam gradonačelnik Županje u srpnju odgovara kako Grad Županja nije uključen u aktivnosti oko humanitarne pomoći i ne raspolaže informacijom oko prihvata i raspodjele, kao ni o kriterijima i načinu raspodjele humanitarne pomoći. Odluka Vlade RH, koja nam je naknadno dodatno obrazložena, odnosila se na područje grada Županje, a ne na Grad Županju, što najbolje oslikava nedostatak dogovora i koordiniranosti između nacionalne i lokalne vlasti te Hrvatskog Crvenog križa, a posve je ostalo nejasno u čijoj je odgovornosti provedba ove Odluke koja se odnosi na područje Grada, ali ne i na gradsku vlast.

U masovnom i raspršenom prikupljanju humanitarne pomoći u prvim danima poplave, teško je bilo uvesti red, no nakon prvog smirivanja i stabiliziranja situacije, za očekivati je bilo da se nerazjašnjena pitanja uredi zajedničkim dogovorom i odlukom Vlade RH i HCK-a kako na nacionalnoj, tako i na lokalnoj razini. Nedopustiva je situacija, za koju smo u više navrata čuli od stradalih građana na terenu, da u još uvijek akutnoj fazi sanacije poplavljenih područja nedostaje gumenih čizama i lopata, dok s druge strane prikupljeni novac građana stoji na

računu HCK-a i čeka mirnije vrijeme za raspodjelu potrebitima. U prosincu je u kontejnerskim naseljima nedostajalo mlijeka, sredstava za čišćenje, dječje hrane, a i konzervi koje nisu od svinjskog mesa. Međutim, osobito zabrinjava nedostatak ogrijeva u kućama koje su useljene, u već pristigloj zimi.

Neovisno o tome radi li se o prikupljenoj pomoći HCK-a ili MSPM-a, **Vlada je dužna propisati jasne i transparentne kriterije i načine distribucije humanitarne pomoći**, kako bi se izbjegle moguće zlouporabe i nepravilnosti, ne samo zbog stradalnika kojima je pomoć potrebna, nego i zbog građana koji su se nesebično uključili i donirali te očekivali da će pomoć doći u prave ruke. Odaziv građana za pomoć stradalima u poplavljenim područjima bio je velik i hvalevrijedan, no kako bi njihova sredstva došla do onih kojima su namijenjena, **sustav distribucije humanitarne pomoći mora biti unaprijed razrađen i transparentan. Svaka primljena donacija trebala bi biti službeno evidentirana, uključujući i u individualnim evidencijskim kartonima, između ostaloga i radi sprječavanja zlouporaba o kojima građani uvelike govore, posebice u kontekstu dovršetka obnove te raspodjele namještaja i bijele tehnike, donirane iz različitih izvora.**

Prikupljanje i distribucija novčane pomoći

U sklopu Apela za poplavljenja područja, putem kojeg su se prikupljala financijska sredstva do 10. listopada, na žiro-računu HCK-a prikupljeno je 55.255.448,06. kuna dok je humanitarnom telefonu 060 90 11 prikupljeno 12.264.006,25 kuna.

HCK je 5. lipnja Vladi RH uputio prijedlog za osnivanjem koordinativnog tijela za procjenu sveukupnih šteta na poplavljenim područjima u RH i utvrđivanje kriterija za dodjelu pomoći s ciljem objedinjavanja podataka i stvaranja jedinstvene baze podataka za pružanje pomoći. Osnivanjem takvog tijela omogućilo bi se da se ljudski, materijalni i novčani resursi za pomoć kojima raspolažu različiti subjekti u RH objedine i da se proces obnove i revitalizacije života stradalih područja odvija na koordinirani način uz najracionalnije korištenje svih raspoloživih resursa, maksimalni učinak i izbjegavanje preklapanja i dupliciranja. No, prema navodima HCK-a, na taj dopis, nije bilo odgovora.

Stoga je Glavni odbor HCK-a, nakon pritiska javnosti, 27. lipnja donio Odluku o dodjeli novčane pomoći prema vlastitim kriterijima: novčanu pomoć od 4 000 kn dobivaju osobe koje su na dan 16. svibnja 2014. imale prijavljeno prebivalište i boravile su u poplavljenim područjima RH kao i novorođena djeca roditelja koji zadovoljavaju ove kriterije.

Prvi krug isplate novčane pomoći HCK-a počeo je 7. srpnja prema spomenutoj Odluci, a popise osoba dostavljali su gradonačelnici i načelnici općina. MUP je na zahtjev HCK-a iz Zbirke podataka o prebivalištu i boravištu dao podatke o osobama koje su na dan 16. svibnja 2014. imale prijavljeno prebivalište na području općina Gunja, Drenovci i Vrbanja u naseljima Gunja, Posavski Podgajci, Račinovci, Rajevo Selo, Đurići i Strošinci, a dostavljeni su i podatci o osobama koje borave u tim naseljima na odobrenom statusu stranca na stalnom

boravku, no i dalje nije jasno što je sa strancima na privremenom boravku, koji bi također trebali primiti novčanu pomoć.

Međutim, Glavni odbor HCK-a donio je 15. rujna na telefonskoj sjednici Odluku kojom se isplaćivao i iznos od 2.000,00 kn stradalim osobama s poplavljenih područja iz drugih županija koji su pretrpjeli značajnu štetu od poplava u svibnju 2014., ali ne zadovoljavaju sve uvjete iz Odluke HCK-a iz 27. lipnja, a odnosi se na: područje grada Lipika (Požeško-slavonska županija), općinu Dvor (Sisačko-moslavačka županija) i općinu Okučani (Brodsko-posavska županija). Ostaje posve nejasno po kojim je kriterijima donesena ova Odluka i zašto ne uključuje sva područja u kojima je tijekom svibnja, ali i kasnije, proglašena elementarna nepogoda uslijed poplava.

Do 10. listopada, prema podacima HCK-a, u prvom krugu isplaćeno je 33.768,00 kn za 8 442 osobe u iznosu od 4 000 kuna te 266.000,00 kuna za 133 osobe u iznosu od 2 000 kuna. Predviđena je bila i mogućnost prigovora načelniku općine o kojima je odlučivala komisija u čijem su sastavu bila dva zaposlenika HCK-a, ravnateljica Gradskog društva CK Županja i načelnik općine sa čijeg je područja osoba koja je uložila prigovor. Rok za podnošenje prigovora bio je 30 dana od 2. srpnja, a odluka Komisije bila je konačna. Ukupno je zaprimljeno 597 prigovora za sve tri općine (Gunja, Drenovci, Vrbanja), usvojeno ih je 162, odbijeno 296, a 139 je trebalo nadopuniti. Odbijeni su prigovori osoba koje ne udovoljavaju kriterijima iz Odluke Glavnog odbora HCK-a o raspodjeli pomoći poplavljenim područjima u svibnju 2014., a uglavnom se radilo o osobama koje ne borave na tim područjima.

MUP je radio terensku provjeru onih osoba kojima općine nisu mogle utvrditi borave li zaista na njenom području. Utvrđivanje boravišta i prebivališta postavljeno je kao najvažniji dio kriterija kod utvrđivanja prava na novčanu pomoć od HCK-a, oko čega su nam se građani žalili putem pisanih pritužbi, ali i prilikom terenskih posjeta. Tako je i ovo iskustvo pokazalo da neki građani zanemaruju svoju zakonsku obvezu, čime ulaze u zonu prekršajne odgovornosti, ali i zbog čega, mogu imati i probleme vezane uz ostvarivanje određenih prava vezanih uz ovu ili druge slične situacije katastrofe. Tako je određeni broj stradalih osoba dokazivao činjenicu boravka putem svjedoka, što se u početku, kao sredstvo dokazivanja nije odmah valoriziralo.

Prebivalište i boravište stradale osobe ne smiju se koristiti na način da onemoguće ispunjenje svrhe humanitarne pomoći, a to je zadovoljenje osnovnih životnih potreba. Utvrđivanje prebivališta i boravišta upravni je postupak kojim službena osoba utvrđuje činjenično stanje svim sredstvima prikladnim za dokazivanje: pribavljanjem isprava, saslušanjem svjedoka, pribavljanjem nalaza i mišljenja vještaka i obavljanjem očevida (čl.58 ZUP-a).

Stoga preporučujemo da se omogućí ostvarivanje prava na novčanu pomoć kao obliku humanitarne pomoći, svim stradalim osobama u svrhu zadovoljenja osnovnih životnih potreba, u izvanrednim kriznim situacijama.

U drugom krugu isplate novčane pomoći, koji je počeo krajem srpnja i još je u tijeku, kriteriji su se promijenili u odnosu na prvi krug. Naime, uveden je novi kriterij koji se veže uz ostvarivanje prava na obnovu kuće, no nejasno je kako se pravo na obnovu utvrđuje. U Odluci HCK-a od 23. srpnja navodi se da je to valjani dokument o utvrđenom oštećenju stambene kuće dobivenom od MGPU-a (I-IV. Kategorija oštećenja) dok se na web stranici HCK-a navodi kako se druga rata novčane pomoći isplaćuje osobama na području Vukovarsko-srijemske županije koje imaju prijavljeno prebivalište i boravile su u stambenim objektima za koje je donesena odluka o obnovi MGPU-a. Do sada je u drugom krugu isplaćeno 12.168.000,00 kuna za 3.042 osobe⁸, a isplata drugog kruga novčane pomoći provodi se sukladno zaprimljenim odlukama Ministarstva.

U trenutku pisanja ovog Izvješća, spomenute Odluke HCK nisu javno dostupne, što unosi još veći razdor između onih koji su novčanu pomoć dobili i onih koji nisu.

Do sada je doneseno nešto više od polovine odluka o obnovi u odnosu na broj oštećenih kuća što znači da će otprilike polovina potrebitih građana na drugi krug novčane pomoći čekati još nepoznato drugo vremena jer je proces obnove usporen, što stradale građane može dovesti u nejednak položaj po osnovi imovnog i socijalnog stanja.

U kriznoj situaciji, Vlada Republike Hrvatske treba donijeti odluku o kriterijima i načinima distribucije novčane pomoći, na prijedlog HCK-a i čelnika tijela državne uprave sa stradalog područja. Ta odluka, kao i propisani kriteriji kojima bi primarni cilj trebao biti razmjerna i jednaka pomoć svim stradalim osobama, trebaju biti transparentni i dostupni javnosti na primjeren način.

Uvjetovanje prava na novčanu pomoć koja je humanitarnog karaktera s dokazanim vlasništvom nad nekretninom koja se obnavlja, stavlja u nepovoljniji položaj građane koji su prije poplave bili podstanari, kao i one koji zbog svog neznanja, nedostatka financijskih sredstava ili iz drugih razloga nemaju riješene imovinsko-pravne odnose nad poplavljenim nekretninama, zbog čega im je postupak obnove usporen ili obustavljen. Humanitarna novčana pomoć treba biti distribuirana svima kojima su ugrožene osnovne životne potrebe, na jednak način i u istom vremenskom periodu, neovisno o statusu i vlasništvu kojeg su stradale osobe imale prethodno kriznoj situaciji.

6. VJERA

Prema popisu stanovništva za 2011. godinu muslimanska zajednica je druga po veličini vjerska zajednica u Gunji i Drenovcima (u Gunji živi 34,70% muslimana a u Drenovcima

⁸ <http://www.hck.hr/hr/novosti/novac-gradana-republike-hrvatske-na-racunima-poplavljenih-187>, 5. prosinca 2014.

7,27%).⁹ Notorno je kako se u situacijama elementarnih nepogoda prvenstveno vodi bitka za živote, zdravlje i sigurnost potom i imovinu stradalih građana pri čemu nadležna tijela trebaju voditi brigu da se ne rade razlike u postupanju i ostvarivanju prava građana, odnosno da ne dođe do diskriminacije po nekoj od zakonom zabranjenih osnova, pa tako i po osnovi vjere.

U okviru ovlasti središnjeg tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije s posebnom smo pažnjom pratili i je li postupanje nadležnih tijela odnosno aktera u poplavama ujednačeno prema svim građanima bez obzira na njihovu vjersku, pa i nacionalnu pripadnost.

U općini Otok, koja je s većinskim katoličkim stanovništvom (99%), bio je smješten možda najveći broj stradalih osoba iz Gunje, ponajviše po privatnim kućama na dobrovoljnom pristanku, odnosno samoinicijativnom javljanju građana. U našoj posjeti Otoku krajem svibnja, u razgovoru s tamošnjim župnikom, saznali smo da je svoje vjernike uputio da omoguće stradalim građanima muslimanske vjeroispovijesti prostor za molitvu u vlastitim kućama te da poštuju njihove vjerske običaje. Osim vjerske tolerancije, u toj smo općini svjedočili predanom volonterskom radu mladih, koji su u tamošnjem Vatrogasnom domu prikupljali i razvrstavali humanitarnu pomoć s osmjehom na licima i visokom motivacijom.

U dva smo navrata posjetili mještane zaselka Padež u Rajevom Selu u općini Drenovci, koji su većinom muslimanske vjere i kojega imam džamije u Gunji naziva „malom enklavom“. Pri prvoj posjeti zatekli smo ih u javnim radovima na kulturnom centru Ljiljan, obišli smo i njihove kuće koje su vrlo blizu nasipa i dijela na kojem je došlo do proboja vode. Pričali su nam o svojim gubicima i strahovima te kako se hrane u kuhinji u džamiji u Gunji. Nekolicina ih se požalila na pakete hrane koju dobivaju od Hrvatskog Crvenog križa i koja, kako tvrde, nije bila niti halal niti dostatna za razdoblje od 15 dana. Navodili su i kako ih nitko ne obilazi i zbog čega se osjećaju posebno ranjivima i izoliranima, sumnjajući da to ima veze s njihovom vjerskom pripadnošću. Svoje dojmove iz razgovora s mještanima Padeža podijelili smo s načelnikom općine Drenovci i Islamskom zajednicom u Zagrebu, a navode o hrani provjerili smo s Hrvatskim crvenim križem i Crvenim križem Županja te s imamom. U listopadu smo uočili kako su u Padežu radovi na obnovi bili u punom jeku. Mještani su bili zadovoljniji jer ih je u međuvremenu načelnik Općine obišao nekoliko puta te više nisu govorili o diskriminaciji po osnovi vjere. Nisu se žalili ni na pakete hrane HCK-a pa smo zaključili da se radilo o slučajnom i nenamjernom propustu.

U listopadu 2014. posjetili smo i džamiju u Gunji, inače najstariju džamiju u Republici Hrvatskoj te razgovarali s imamom koji tamo vodi kuhinju u kojoj se dnevno priprema cca 2000 obroka i to po normativima koje je postavila vojska. Istaknuo je kako inače, a niti sada nakon poplave, nema vjerskih ni nacionalnih tenzija pa tako niti problema koji bi se mogli povezati s pripadnošću određenoj manjinskoj skupini. Dapače, problemi koji muče stanovništvo poplavljenih područja, isti su za sve.

⁹ <http://www.dzs.hr/>

Treba istaknuti i da se o vjerskim običajima vodilo računa i u Hostelu u Borovom naselju, kojeg smo posjetili u listopadu 2014 godine, kada su nam građani posebno pohvalili hranu.

Zaključno, temeljem posjeta i prethodno opisanih razgovora, a ponajviše sa stradalim građanima, poplave su u ovom dijelu Hrvatske ukazale na pozitivne činjenice, od koji je svakako ta da postoje sredine u kojima je vjerska tolerancija vrlo razvijena, odnosno sastavni je dio tamošnjeg svakodnevnog života kako prije nastalih poplava, tako i u periodu sanacije i obnove, koji još uvijek traje.

7. SANACIJA I OBNOVA

Sanacija, gospodarenje otpadom i javni radovi

Prethodno obnovi, potrebno je bilo očistiti i sanirati područje od poplavom nanesenog materijala, ukloniti uginule životinje, izvršiti dezinfekciju, poduzeti mjere za sprječavanje zaraza, odrediti mjesta za zbrinjavanje svih vrsta otpada iz kućanstava i javnih površina te propisati postupanje tijela uključenih u obnovu.

Program obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije, gospodarenje otpadom na snagu je stupio 9. srpnja 2014. Jedinice lokalne uprave i samouprave dobile su potrebnu pomoć u ljudima i opremi te su distribuirani letci s uputama o zbrinjavanju otpada za građane. Pomoć komunalnim tvrtkama s tog područja dio je Programa sanacije otpada pa su Ministarstvo zaštite okoliša i prirode i Fond za zaštitu okoliša osigurali za to potrebnu mehanizaciju.

Početak jedne od najsloženijih akcija čišćenja okoliša započeo je 3. lipnja. Prema procjenama, trebalo je zbrinuti oko 117 000 tona otpada. Uspostavljena su privremena reciklažna dvorišta u Gunji, Rajevu selu, Drenovcima i Vrbani. Do sredine srpnja, prema izvješću MZOP-a, sanacija otpada bila je pri kraju. Na vrhuncu akcije na terenu je bilo 59 teških kamiona, 28 utovarnih strojeva i tri mobilne drobilice. Prema podacima FZOEU-a iz studenoga, četiri su aktivna odlagališta otpada: Gajevi – općina Drenovci, Kraplja – općina Gunja, Rudine Ključ – općina Vrbanja i Stara Ciglanica - Grad Županja. Zatvaranje prva tri odlagališta očekuje se krajem 2016., dok se zatvaranje četvrtog očekuje godinu dana nakon izgradnje Centra za gospodarenje otpadom.

Za čišćenje poplavljenih područja, uklanjanje namještaja, pločica, žbuke, čišćenje prostorija, istovar humanitarne pomoći, pomoć vatrogascima oko uklanjanja vreća s pijeskom, pomoć oko razvrstavanja otpada, pomoć u pučkoj kuhinji i sva ostala pomoć građanima, jedinicama lokalne samouprave i lokalnim institucijama kroz javne su radove posao dobile nezaposlene osobe s prebivalištem na poplavljenom području. U javne radove ukupno je bilo uključeno 1045 osoba, a koristile su je općine Drenovci za naselja Đurići, Posavski Podgajci, Račinovci i Rajevo selo, Općina Gunja, Općina Vrbanja za naselje Strošinci, Gradsko društvo Crvenog križa Vinkovci i Gradsko društvo Crvenog križa Županja i mnogi drugi. Javni radovi

odobravani su u trajanju od tri mjeseca s mogućim produžetkom do maksimalno šest mjeseci. Eventualno daljnje produljenje ovisit će o potrebama, financijskim mogućnostima i uvjetima za rad u određenim vremenskim prilikama.

Neposredno nakon poplave, stariji i nemoćni građani prituživali su nam se da osobe uključene u javne radove ne pomažu u čišćenju oštećenih kuća građanima slabije fizičke snage, koji ne mogu takve radove obavljati sami te da su neki čišćenje morali organizirati na druge načine plaćajući vlastitim sredstvima. U kasnijim razgovorima s predstavnicima lokalne vlasti i pojedinim građanima utvrđeno je da je nedostajala koordinacija i nadzor nad osobama koje su obavljale javne radove.

Javni radovi omogućili su zapošljavanje nezaposlenih osoba s poplavljenih područja no da bi u potpunosti ostvarili cilj, a to je i ubrzan i olakšan povratak u domove, odnosno što brža integracija lokalnog stanovništva, nužno je uvesti koordinaciju i redoviti nadzor te odrediti tijelo koje će nadzor vršiti.

Procjena štete i obnova

Programom obnove i saniranja posljedica katastrofe na području Vukovarsko-Srijemske županije - obnova zgrada propisane su mjere koje se odnose na obnovu zgrada javne namjene, gospodarskih zgrada, stambenih zgrada, nezakonito izgrađenih stambenih i gospodarskih zgrada za čije ozakonjenje je podnesen zahtjev za legalizaciju u zakonskom roku i nezakonito izgrađenih zgrada javne namjene.

Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja krenulo je u procjenu građevinske štete krajem svibnja i tijekom lipnja, nakon povlačenja vode i sanacije terena. Procjenu štete obavljali su ovlašteni inženjeri u organizaciji Hrvatske komore ovlaštenih inženjera građevine dok su građevinski inspektori utvrđivali mehaničku stabilnost i otpornost poplavljenih zgrada, pri čemu su označili zgrade koje su smatrali opasnim. Neke zgrade bile su zaključane pa nije bilo moguće utvrditi stupanj oštećenja, a u općini Gunja procjene su počele najkasnije zbog dugog zadržavanja vode.

Podaci o utvrđenoj građevinskoj šteti i mehaničkoj stabilnosti i otpornosti zgrada bili su osnova za kategorizaciju oštećenja kuća koje su prema stupnju oštećenja podijeljene u četiri kategorije: I. kategorija - kuće kod kojih je voda dosegla nivo do 0.90 cm (poplavljeni podovi, dijelovi jedne etaže, ali ne i prozori), II. kategorija - kuće kod kojih je voda dosegla visinu iznad 0,90 cm, ali nije zahvatila krovnu konstrukciju, III. kategorija - kuće kod kojih je voda dosegla do konstrukcije krova i IV. kategorija - kuće koje će se uklanjati iz razloga što njihovo obnavljanje ili nije moguće ili nije isplativo. Naknadno, krajem studenog Vlada RH donijela je Odluku kojom se uvodi i 0. kategorija oštećenja (ispod poda prizemlja), za zgrade koje ne zadovoljavaju kriterije propisane za I., II., III. ili IV. kategoriju i za koje će se novčana sredstva isplatiti jednokratno, nakon izdavanja Odluke o obnovi.

Nakon procjena i provedene kategorizacije evidentirano je 2689 poplavljenih kuća i 529 objekata za rušenje. Služba koordinacije je otvorila urede koji kontaktiraju s vlasnicima odnosno osobama koje su boravile ili prebivale u kućama u vrijeme poplave, pomažu u prikupljanju dokumentacije i kompletiranu dokumentaciju dostavljaju MGPU koje vrši provjeru prava korisnika obnove, temeljem podataka Ministarstva pravosuđa, Državne geodetske uprave i Ministarstva unutarnjih poslova. Nakon provjere, vlasnik odnosno korisnik obnove potpisuje Izjavu o suglasnosti i potpisom prihvaća Zapisnik o procjeni građevinskih oštećenja te daje suglasnost na predviđeni obim i vrstu radova.

Prema podatcima s web stranice MGPU-a od 5. studenoga 2014.¹⁰, 504 kuće su završene ili su spremne za završni pregled, dok će 50% kuća koje obnavlja država biti useljivo do Božića ove godine. Do 3. studenog 2014. donijeto je 1811 odluka o obnovi (65% od ukupnog broja), od čega 992 kuće obnavljaju vlasnici sami, a 819 kuća obnavlja država. Država je do sada uklonila 284 srušene odnosno ruševne građevine. MUP provjerava 65 predmeta obnove za koje postoje indicije o lažnim izjavama. Ako je planirano da će obnova biti gotova za godinu dana, a predstoji zima, vidljivo je da obnova teče sporije od planiranog i da će manji dio ljudi dočekati zimu u svojim kućama (oko 30%). Ako se obnova nastavi ovim tempom i ako se otklone administrativni problemi za 878 kuća za koje još nije donesena Odluka o obnovi, obnova kuća mogla bi trajati dulje i od ljeta 2015., za kad je najavljen završetak obnove.

Iz razgovora sa stradalim građanima u hostelu u Borovu Naselju, primijetili smo da ih pogađa neizvjesnost i strah od budućnosti te se ponajviše žale na sporost obnove i neinformiranost. Tamo smješteni stradalnici uglavnom ne znaju je li dokumentacija za obnovu njihovih kuća dostatna, nisu pozvani na potpisivanje izjava, ne znaju kada će biti pozvani niti znaju kome se mogu obratiti. Stradalnici u kontejnerskom naselju u Gunji pritužili su nam se na tretman službenih osoba koji rade na obnovi, koji ih, kako su nam rekli, ne žele primiti kada im se direktno obrate, već im stalno poručuju da će biti pozvani na razgovor.

Dinamikom obnove kuća posebno nisu zadovoljni oni građani koji nisu pozvani na razgovor vezano za obnovu niti su dobili Odluku o obnovi. Problemi za 878 objekata za koje još nije potpisana odluka o obnovi brojni su i različiti. Primjerice, ne može se doći do vlasnika kuća ili se moraju prethodno riješiti sudski ili drugi postupci npr. ostavinske rasprave, neki ne žele izgradnju tipskih kuća, a u nekim kućama nije uklonjen namještaj pa se ne može započeti s obnovom.

Učestalo pozivanje građana na strpljenje, opravdano objektivnim trajanjem građevinskih radova i vremenskim (ne)prilikama traje već duže vremena. Međutim, gotovo sedam mjeseci nakon poplave, **očito je potrebno ulaganje većih kapaciteta u sve faze procesa obnove kuća, kako bi se ubrzao – od izrade projektne dokumentacije, dinamike potpisivanja ugovora pa do snažnije podrške građanima koji imaju neriješene imovinsko – pravne odnose. Kapaciteti koji su trenutno angažirani na postupku obnove očito su premali u**

¹⁰ <http://www.mgipu.hr/default.aspx?id=23696>

odnosu na ozbiljnost stradavanja i dužinu čekanja stradalih osoba u privremenom smještaju, a informiranje o postupku obnove treba se provoditi kontinuirano i pravovremeno, u izravnom kontaktu sa stradalim građanima, zbog prevencije njihovog daljnjeg traumatiziranja.

Poseban problem predstavlja utvrđivanje prebivališta i boravišta u postupku obnove. Tako izjave svjedoka i izjava načelnika općine u kojoj se kuća nalazi predstavljaju valjani dokaz. Neke od danih izjava dovedene su u pitanje, stoga MUP u trenutku pisanja ovog Izvješća provjerava 65 odluka o obnovi kuća, od kojih su na njih 40 već započeli radovi. Dok provjera traje, donesene se odluke obustavljaju kao i radovi započeti na temelju tako donesenih odluka, dok se ne završe dokazni postupci i ne utvrdi jesu li dane izjave utemeljene na lažnim iskazima. Pučkoj pravobraniteljici obratile su se pojedine osobe koje su već dobile Odluku o obnovi na temelju izjava koje se provjeravaju, a nekima je obnova i započela te se u tom slučaju obustavlja do okončanja postupka provjere prebivališta.

Pri tome, ključno je pitanje određivanja prioriteta prilikom obnove. Tako su u kontejnerskom smještaju obitelji s djecom i građani starije životne dobi, čije kuće nisu došle na red za obnovu, dok se prije njih obnavljaju poneke kuće u kojima prije poplave nitko nije živio.

Pri ostvarivanju prava na obnovu, potrebno je odrediti prioritete stradalog stanovništva te voditi računa da se prvo obnavljaju kuće obitelji s djecom i drugih ranjivih skupina koji se nalaze u privremenom smještaju, a posebice u kontejnerskim naseljima.

Na mjestu oko sto uklonjenih objekata država neće graditi nove jer njihovi vlasnici nisu u njima imali prijavljeno prebivalište prije poplave niti su na temelju izjava svjedoka mogli dokazati da su tu stvarno i boravili. Neki od njih su nam se javili jer im nije osigurana ni obnova, ni naknada tržišne vrijednosti te najavljaju pokretanje postupaka pred Ustavnim sudom pozivajući se na odredbu kojom je zakonom moguće u interesu RH oduzeti ili ograničiti vlasništvo, uz naknadu tržišne vrijednosti. I vlasnici kuća koji nisu imali prijavljeno prebivalište, ili ga nisu mogli dokazati, također bi trebali imati pravo na obnovu, no ne u žurnom postupku.

Realna mogućnost produljenja trajanja obnove postala je očigledna dolaskom zime, i zbog težeg izvođenja građevinskih radova, kao i dugotrajne vlage koja uslijed grijanja postaje sve očitija u kućama u koje su se ljudi vratili (dizanje laminata i sl.). Međutim, jednako velik problem mogao bi biti neadekvatno obnovljene kuće od strane pojedinih građevinskih tvrtki koje su dobile posao obnove, a koji se ne može podvesti pod problem vlage. **Stoga, redovit i kontinuiran nadzor nad tvrtkama koje rade obnovu neophodan je i neodgodiv, a obaveza plaćanja struje i drugih troškova povezanih s izvođenjem radova, ne smije teretiti stradale građane.**

Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje, na temelju odluke o obnovi za pojedine objekte, pristupa postupku nabave potrebne opreme te je do listopada proveden izbor dobavljača opreme i izvršen terenski obilazak 134 objekta. Prilikom obilaska terena popisan

je broj članova kućanstva, fotografiran je prostor, uzete su izjave vlasnika da nije primio donaciju identične opreme i poslane su narudžbe odabranim dobavljačima opreme. Međutim, u zadnjoj posjeti od prosinca u svim smo kontejnerskim naseljima čuli **pritužbe o slučajevima nejednakog dijeljenja opreme, od strane različitih dionika, nekima više puta čak i ako kuća nije useljena, o čemu bi trebalo provesti pojačani nadzor.**

Komunalni i režijski troškovi

Stradalo stanovništvo, uz sve nedaće koje su ih snašle, pokazivalo je veliku zabrinutost kako će podmiriti račune za potrošnju električne energije koji su bili visoki zbog isušivanja. Molba načelnika općine, a vjerujemo i preporuka pučke pravobraniteljice HEP-u da se otpišu dugovi za struju do rujna, urodile su plodom pa je HEP je u Općini Gunja 29. listopada potpisao donaciju stradalima u općinama Gunja, Vrbanja i Drenovci koja je namijenjena potrošnji električne energije kućanstava i kontejnerskih naselja, čime su podmireni troškovi za kućanstva na području tih općina za razdoblje od srpnja do rujna 2014. u iznosu od 1,7 milijuna kuna. Ranije su otpisana potraživanja za svibanj i lipanj u vrijednosti 1,5 milijun kuna, a financijska potpora dana je za uređenje dječjeg parka i igrališta u Općini Gunja. Usto, HEP se obvezao podmiriti i troškove električne energije u kontejnerskim naseljima u Račinovcima, Rajevu selu-Padežu i Gunji i za buduće troškove do srpnja 2015. čime će ukupna pomoć HEP-a premašiti 6 milijuna kuna. Međutim, situacija na terenu pokazala se drukčijom u prosincu, kada smo u svakom kontejnerskom naselju saznali da su na račune vlasnike kuća, neovisno o tome da li se ruše ili obnavljaju stigle dvije vrste računa od HEP-a: opomene koje ne navode vremenski period potrošnje struje, u iznosu od oko 450,00 kn po kućanstvu, koje su obračunate na dan 24.11. s dospijecem plaćanja 1.12.2014., te paušalni iznosi za struju od listopada 2014. do ožujka 2015. Sasvim je nejasno o kakvim se opomenama radi, a nenavođenje preciznog razdoblja za koje se opomena izdaje smatramo neprimjerenim, u situaciji u kojoj je HEP obećao otpis troškova struje kućanstvima od svibnja do 1. listopada 2014.

Stoga, potrebno je provesti obećanje o otpisu troškova struje na potpun i transparentan način te onim građanima koji su platili nejasne opomene i paušale od listopada 2014. do ožujka 2015., računati uplate kao pretplatu do završetka obnove pojedine kuće. Troškovi struje kućanstava, ne bi se trebali naplaćivati njihovim vlasnicima do završetka obnove pojedine kuće.

Iako smo u dijelu koji se odnosi na privremeni smještaj pisali o nužnoj financijskoj podršci građanima koje su na privremeni smještaj primile stradale osobe u svoje kuće, **ponovno ističemo da je nužno platiti troškove režija građanima koji su u svoje domove primili stradale osobe.**

Vezano uz komunalne usluge, građani ih do prosinca, prema našim saznanjima, nisu trebali plaćati, a komunalne tvrtke s tog područja su sanirane. Međutim, na adrese kuća koje su srušene ili su u obnovi, u prosincu su počeli pristizati računi za odvoz smeća i dimnjačarske radove. **Potrebno je provesti nadzor nad isporukom računa komunalnih usluga te ih**

naplaćivati tek po dovršetku obnove, a iznose koji su već uplaćeni računati kao pretplate za naredno razdoblje.

Stočni fond

Prema podacima Državne uprave za spašavanje i zaštitu, ukupno je spašeno 5 880 životinja, od čega je 2 683 goveda, 2 762 svinje, 313 ovaca, 60 koza te 62 kopitara, a prikupljeno je više od 180 tona leševa životinja. Kako u tom kraju inače ima puno stoke, u Posavskim Podgajcima iz jedne je farme spašavano 1 200 krava što je doista hvale vrijedan poduhvat.

Životinje su smještene na 20-ak farmi čiji su se vlasnici prijavili za prihvrat životinja te u objekt u vlasništvu Ministarstva poljoprivrede u Borovu Selu, a ujedno je pripremljeno 20 farmi za potencijalni prihvrat. Osigurana je stalna veterinarska skrb i stočna hrana, kasnije i prijevoz na matičnu farmu te nabavka i distribucija stočne hrane u suradnji s Hrvatskom poljoprivrednom komorom, kao i poduzimanje svih fitosanitarnih mjera.

Od Ministarstva poljoprivrede nismo dobili podatke o provedbi pomoći poljoprivrednim proizvođačima s poplavljenih područja za obnovu stočnog fonda i nabavku repromaterijala za ponovljenu sjetvu, niti o drugim mjerama.

Za sve poljoprivredne i stočarske krajeve u slučaju sličnih katastrofa, Ministarstvo poljoprivrede treba imati dodatna financijska sredstva i stručne ljude za urgentno i efikasno djelovanje na terenu.

8. INFORMIRANJE I BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

U ovome ćemo se poglavlju detaljnije osvrnuti na pitanje opće informiranosti građana vezano uz oporavak nakon poplave te pitanje davanja općih pravnih informacija i pravnog savjetovanja (regulirano *Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći* NN 143/13), kao svojevrsnog vida informiranja.

Opća informiranost

Pitanje informiranosti građana obuhvaća sadržaj i kvalitetu informacija, dostupnost, sredstva, načine i pravodobnost pružanja informacija te odnos prema građanima prilikom pružanja informacija.

U većini slučajeva o kojima ovom prilikom pišemo, primjenjuje se *Zakon o pravu na pristup informacijama* (NN 25/13) koji uređuje pravo na pristup informacijama koje posjeduju tijela javne vlasti, odnosno različita ministarstava, njihovi uredi i ispostave, potom tijela s javnim ovlastima (primjerice HCK) te jedinice lokalne i područne samouprave. Zakon propisuje sljedeća načela: javnosti i slobodnog pristupa, pravodobnosti, potpunosti i točnosti informacija, jednakosti te raspolaganja informacijom. Pravo na pristup informacijama obuhvaća pravo korisnika na traženje i dobivanje informacije kao i obvezu tijela javne vlasti

da omogućiti pristup zatraženoj informaciji, odnosno da objavljuje informacije, neovisno o postavljenom zahtjevu.

Pitanje opće informiranosti građana o temama vezanim za poplave, jedno je od kritičnih područja koje je potrebno što prije unaprijediti. Stradali građani su nam se često žalili da nemaju osnovne informacije o svojim kućama i mjestima iz kojih su evakuirani, ne znaju kome, gdje i kada se trebaju obratiti za pitanja koja ih muče (primjerice pitanje obnove kuća, pravo na novčanu pomoć od HCK-a, plaćanje režijskih troškova i dr.). Žalili su se i na neprimjeren odnos pojedinih službenika pojedinih tijela kada je stradalnicima rečeno da ne zovu i ne dolaze, nego da čekaju poziv i „svoj red“ bez pojašnjenja kada će to biti. Mnogi nisu dobili niti odgovore na svoje upite, ponajviše vezano za pravo na obnovu.

Stručnjaci, volonteri i evakuirani građani kao najčešću zamjerku funkcioniranju sustava navodili su nepostojanje kontinuiranog i jasnog protoka informacija, pri čemu se u nedostatku službenih informacija među građanima šire različite dezinformacije. Uz razumijevanje da u hitnim situacijama valja poštivati potrebne mjere sigurnosti, ključnim držimo redovito i jasno informiranje građana, uključujući o dostupnim socijalnim i drugim uslugama, zaštiti zdravlja, mogućnostima povratka i sl. Te informacije potrebno je široko prosljeđivati, a svakako osigurati i različitim akterima na terenu, uključujući i pripadnicima civilne zaštite ili volonterima CK-a koje, iako nisu službene osobe, građani takvima doživljavaju te upravo od njih traže i nužne informacije, kada, u slučaju da ih ne dobiju iz različitih razloga, dolazi do frustracija pa i incidenata.

Nedostatna informiranost građana, odnosno manjkav protok informacija govori i o potrebi za boljom koordiniranošću među tijelima na horizontalnoj i vertikalnoj razini unutar pojedinog sektora, ali i međusektorski.

Iako su nadležna tijela koja su donosila propise vezano za poplave uglavnom redovito stavljala osnovne informacije na svoje web stranice, a neki su izrađivali i posebne letke koji su na njima objavljivali (primjerice MGPU-ov letak o obnovi na koje u terenskim obilascima nismo naišli) treba podsjetiti kako Internet na poplavljenim područjima nije dostupno sredstvo komunikacije, a nerijetko niti telefon (u kontejnerskim naseljima osobe se isključivo koriste vlastitim mobitelima, ukoliko ih imaju) jer fiksne telefonske linije u njih nisu uvedene. Stoga su na taj način pružene informacije primarnim korisnicima ostale nedostupne, a najčešći prijenos informacija izvršavao se je usmenim putem, što je dovelo do dezinformacija, dodatne frustracije i osjećaja nemoći.

U kriznim situacijama, potrebno je propisati osnivanje informativnih mobilnih točaka u mjestima u kojima borave stradale osobe i koji na prilagođen, brz i dostupan način, stradalim građanima daju opće informacije, kao i one o vrstama pomoći koja im se pruža.

Besplatna pravna pomoć

Zbog predviđene pojačane potrebe stradalih građana za rješavanjem raznih pravnih pitanja, ali i za dobivanjem općih pravnih informacija o novim propisima koji su doneseni vezano uz poplave, bilo je za očekivati da će se veći broj građana obraćati za odobravanje besplatne pravne pomoći pa je Zakonom o saniranju posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije propisano da građani ostvaruju pravo na besplatnu pravnu pomoć u postupcima koji se odnose na ostvarivanje prava nastalih s osnova otklanjanja posljedica katastrofe, što je konkretizirano *Programom pravne pomoći za saniranje posljedica katastrofe na području Vukovarsko-srijemske županije pogođenom poplavom* (NN 84/14¹¹), kojim se stradalim građanima trebalo jamčiti zaštita prava na pravično suđenje bez angažiranja njihovih dodatnih sredstava. Programom je predviđeno da Ministarstvo pravosuđa kontaktira Ured državne uprave u Vukovarsko-srijemskoj županiji i ovlaštene udruge za pružanje primarne pravne pomoći koje djeluju na području Vukovarsko-srijemske županije te ih upozna s planom mjera vezano za BPP, kao i da se donese naputak o postupanju i djelovanju prema stanovnicima na tom području od strane ministra pravosuđa. Trebalo je osigurati službenike koji će koordinirati i pružiti adekvatnu pomoć i informacije službenicima Ureda državne uprave u Vukovarsko-srijemskoj županiji kao i ovlaštenim udrugama za pružanje primarne pravne pomoći na tom području, a sve u cilju pružanja pravovremene i stručne pomoći građanima na poplavljenom području. Također je predviđeno posebno vrednovanje projekata ovlaštenih udruga usmjerenih na pružanje pravne pomoći na području Vukovarsko-srijemske županije prilikom provedbe Natječaja za financiranje projekata ovlaštenih udruga i pravnih klinika za pružanje primarne pravne pomoći. Međutim, nemamo informacija o tome jesu li navedene mjere provedene i koji su njihovi rezultati.

U analizi postojećeg stanja zabilježenog u Programu, u Uredu državne uprave u Vukovarsko-srijemskoj županiji (obuhvaća sjedište u Vukovaru te Ispostave u Iloku, Otoku, Vinkovcima i Županji) do sredine srpnja nije zabilježen povećan broj zahtjeva za odobravanje BPP-a (primarne i sekundarne), niti je povećan broj korisnika primarne pravne pomoći.

Također, u Uredu za državnu upravu Vukovarsko-srijemske županije – Ispostava Županja od 17. svibnja do 3. listopada, zahtjev za sekundarnu pravnu pomoć podnijelo je samo sedam osoba (četiri iz Gunje, tri iz Rajeva Sela), od kojih je pet vezano za oslobađanje od plaćanja sudskih pritužbi, a dva za pravne stvari iz područja radnih odnosa. Niti jedan zahtjev nije zaprimljen za primarnu pravnu pomoć. Usto, službenici ne izlaze na teren, a zahtjevi se mogu podnijeti od 7 do 15 sati radnim danom.

Centar za mir, pravne savjete i psihosocijalnu pomoć Vukovar, ovlaštena udruga za pružanje BPP na području ove županije i istovremeno regionalna kontakt točka Pučkog pravobranitelja za suzbijanje diskriminacije, do 21. studenoga imala je samo jednu stranku iz Gunje koja je privremeno smještena u Vukovaru, vezano za slučaj ostavinske rasprave.

¹¹ Program također regulira i mjere vezano uz probaciju, ovršne postupke i postupke osiguranja, parnične postupke, kamate i sl. no na njih nismo imali prigovore

Ministarstvo pravosuđa nas je početkom prosinca izvijestilo o samo jednom zahtjevu za korištenje BPP-a, ističući rad probacijske službe, gdje su osuđenici izvršili 11 000 sati rada za opće dobro.

Na dosta drukčiju situaciju glede potreba stradalih građana za pravnim savjetovanjem naišli smo gotovo u svakom terenskom obilasku. Stradale osobe smještene u hostelu u Borovu naselju imaju velike potrebe za općim pravnim informacijama zbog raznih imovinsko pravnih odnosa koje moraju rješavati (najčešće zbog smrti roditelja, vlasnika kuća, pri ostvarivanju prava na obnovu), no do naše posjete u listopadu nisu znali ni da postoji sustav BPP-a na koji imaju prava, niti gdje ju mogu ostvariti.

Ista je situacija bila u kontejnerskom naselju u Gunji, jer je u međuvremenu potreba za ovakvim savjetovanjem još više porasla uslijed početka procesa obnove te isplate drugog kruga novčane pomoći HCK-a, kao i uslijed stizanja računa za komunalne usluge u privatnim kućama u kojima su stradale osobe bile privremeno smještene. Ovi primjeri ukazuju na mnoga pitanja koje stradale osobe trebaju riješiti (novčana pomoć, pravo na obnovu, povratak kućama, prijevoz, režijski troškovi, ogrjev itd.), ali i na postojanje nedostataka u protoku i osiguravanju točnih, pravovremenih i potpunih informacija, koje se najčešće, čuli smo od građana, pokušava riješiti apelirajući na njihovo dodatno strpljenje i čekanje.

Očit je nerazmjer između broja građana s kojima smo komunicirali i koji su pravno neinformirani i broja podnesenih zahtjeva, kao i značajnog broja neriješenih imovinskopravnih predmeta zbog kojih, između ostaloga, kasni proces obnove pa se s pravom postavlja pitanje funkcionalnosti ovakvog sustava BPP-a i njegova terenskog nadzora.

Potrebno je besplatnu pravnu pomoć učiniti dostupnom svim stradalim građanima na jednak način, i to kroz terenski rad stručnih timova u naseljima i mjestima gdje borave stradale osobe.

9. ZAKLJUČAK

Katastrofalna poplava u Slavoniji u svibnju 2014., potom poplave koje se i u trenutku pisanja ovog izvješća događaju diljem Republike Hrvatske, pokazuju kako su ekstremne vremenske prilike sve češće, zbog čega je neophodno unaprijed definirati nadležnosti različitih dionika u sustavu zaštite i spašavanja, pružanja psihološke i svake druge pomoći stradalom stanovništvu, prikupljanja i distribucije humanitarne pomoći već i prilikom revitalizacije života na pogođenim područjima te kod procesa obnove. Međusobna koordiniranost, cjelovita službena evidencija, suradnja različitih institucija, kao i učinkovit i protočan sustav informiranja, kako među različitim dionicima na nacionalnoj i lokalnoj razini, tako i prema pogođenom stanovništvu i javnosti uopće, neophodni su i ključni ne samo za spašavanje ljudi i imovine, već i za ostvarivanje različitih prava te naposljetku za zadržavanje/stjecanje

povjerenja građana u sustav i institucije koje postoje upravo da bi štitili njihova prava u ovako delikatnim situacijama.

Zaštita i spašavanje ljudi odrađeni su profesionalno i uspješno, a solidarnost i angažiranost lokalnog stanovništva i volontera u prihvatu evakuiranih osoba, obrani od poplave i raznim drugim aktivnostima zaslužuju svaku pohvalu i poštovanje. No, sustav zaštite i spašavanja treba dodatno ojačati.

Kako bi se prava građana u ovakvim situacijama adekvatno zaštitila, potrebno je unaprijediti propise, njihovu primjenu i nadzor.

Naime, nakon ovakvih kriznih situacija kada dolazi do evakuacije većeg broja stanovnika, posebnu pažnju treba posvetiti protoku pravodobnih i potpunih informacija koje trebaju biti dostupne svim građanima, pa tako i onima koji se zbog svog zdravstvenog ili imovnog stanja ili dobi ne koriste Internetom.

Raspodjela novčane pomoći prikupljene od strane HCK-a trebala bi se odvijati po transparentnim i svima dostupnim kriterijima u čijem bi određivanju na načelu suradnje trebala odlučivati najviša tijela državne uprave odnosno Vlada Republike Hrvatske, a humanitarna pomoć ne smije se uvjetovati vlasništvom, odnosno Odlukom o obnovi nekretnine. U suprotnome dolazi do gubitka povjerenja, kako u institucije države tako i humanitarne organizacije.

Procesi povratka, revitalizacije života i obnove na pogođenim područjima trebaju se temeljiti na socijalnim prioritetima kao što je primjerice broj članova obitelji, djeca, stariji, zdravstveno stanje, vodeći računa o tome da organizirani privremeni smještaj ne postane (dugo)trajan, a što se posebno odnosi na smještaj u kontejnerskim naseljima. I u ovim procesima građanima treba omogućiti dostupnu besplatnu pravnu pomoć poglavito po pitanjima imovinsko-pravnih odnosa i obnove kuća.

Puna i pravovremena informacija o tijeku i rokovima obnove kuće mora se osigurati svakoj stradalnoj osobi na njoj dostupan način i u razumnom roku, a kako bi se ubrzala, potrebno je povećati broj timova koji se bave postupcima obnove. Osobito je važno voditi računa o prioritetima stradalog stanovništva te voditi računa da se prvo obnavljaju kuće obitelji s djecom i drugih ranjivih skupina koji se nalaze u privremenom smještaju, a posebice u kontejnerskim naseljima. Neophodan je i nadzor nad tvrtkama koje vrše obnovu kako bi bila provedena stručno i kvalitetno.

Građanima, koji su pokazali ogromnu dozu nesebičnosti i solidarnosti i stradalnicima pružili smještaj u svojim domovima trebalo bi iznaći modalitete za financiranja režijskih troškova.

Konačno, od izuzetne je važnosti ovu katastrofu shvatiti kao priliku za unapređenje cjelovitog sustava, kako bi se u budućnosti spremno, jasno i sigurno rješavali problemi koje krizne situacije donose.